

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Historie

Studijní program: Historická studia B7106

Studijní obor: Kulturně historická a muzeologická studia

HISTORIE GALERIJNÍCH DOPROVODNÝCH PROGRAMŮ OBLASTNÍ GALERIE V LIBERCI

**HISTORY OF EDUCATIONAL PROGRAMS IN THE
REGIONAL ART GALLERY IN LIBEREC**

Bakalářská práce: 2012–FP–KHI–071

Autor:

Martina JOHNOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Anna Habánová, M. A.

Konzultant: MgA. Petra Škachová

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
77	1	0	1	8	3

V Liberci dne: 4. 5. 2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina Johnová**
Osobní číslo: **P08000587**
Studijní program: **B7106 Historická studia**
Studijní obor: **Kulturněhistorická a muzeologická studia**
Název tématu: **Historie galerijních doprovodných programů Oblastní galerie v Liberci**
Zadávající katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je zpracovat historii, vývoj a současnost galerijních doprovodných programů Oblastní galerie v Liberci. Pozornost bude věnována rozdílnosti typologie a četnosti programů a přístupu instituce k tomuto typu prezentace vůči veřejnosti před a po roce 1989. Pro vypracování bude použito metod orální historie, analýzy archivních materiálů a syntézy pramenů a literatury.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BRABCOVÁ, A., (ed.), Brána muzea otevřená, Náchod 2003

HORÁČEK, R., Galerijní animace a zprostředkování umění, Brno 1998

FERENCOVÁ, Y., Apozice obrazu - Metoda kruhové oscilace, její uplatnění při přípravě a realizaci edukačních programů pro školní skupiny a dětské návštěvníky v galerijní praxi, rukopis disertace, Brno 2009

ARNOLD, E., Die Kunst im Leben des Kindes, in Arnold, E. (hg.), Die Deutschböhmisches Ausstellung Reichenberg 1906, Liberec 1909, s. 201-208.

Vedoucí bakalářské práce: **Anna Habánová, M.A.**
Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: **7. dubna 2010**
Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2012**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 17. dubna 2010

Čestné prohlášení

Název práce: Historie galerijních doprovodných programů Oblastní galerie v Liberci

Jméno a příjmení autora: Martina Johnová

Osobní číslo: P08000587

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 23. 04. 2012

Martina Johnová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat lidem, kteří mi byli nápomocní při vzniku předložené bakalářské práce a bez nichž by nemohla vzniknout. V první řadě vedoucí práce Anně Habánové, M. A., za její podporu, cenné rady a připomínky. Velký dík patří bývalým pracovnícům Oblastní galerie v Liberci PhDr. Haně Seifertové, Prof. PhDr. Lence Bobkové, CSs. a Mgr. Evě Výtiskové za to, že mi věnovaly čas a podělily se se mnou nejen o své vzpomínky související s jejich působením v Oblastní galerii v Liberci. Dále chci touto cestou poděkovat pracovníkům Oblastní galerie v Liberci za zpřístupnění archivních materiálů. Děkuji i celé své rodině a přátelům za jejich podporu a trpělivost v době, kdy jsem ji potřebovala nejvíce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá historií galerijních doprovodných programů v Oblastní galerii v Liberci; nejprve pojednává o všeobecném historickém hledisku a vymezuje jednotlivé typologické formy zprostředkování uměleckých sbírek veřejnosti. Předložená práce následně analyzuje přístup Oblastní galerie v Liberci k tomuto typu prezentace od doby jejího vzniku po rok 1989. Pozornost je věnována spolupráci instituce se školami, koncepci putovních výstav a jiných aktivizujících forem.

Klíčová slova: besedy, doprovodné programy, komentované prohlídky, putovní výstavy, reprodukce, Oblastní galerie v Liberci

THE ANOTATION

This Bachelor Thesis deals with history of gallery educational programs in The Regional Art Gallery in Liberec. The beginning is about general historic views and defines particular typological forms of mediation of art collections to the public. Afterwards, the submitted thesis analyzes the approach of The Regional Art Gallery to this type of presentation since its establishment in 1989. Attention is devoted to cooperation of this institution with schools, concept of travelling exhibits and other activating forms.

Key words: discussion, educational programs, commented visits, traveling exhibits, reproduction, Regional Art Gallery in Liberec

DIE ANNOTATION

Diese Bachelorarbeit beschäftigt sich mit der Geschichte der Begleitprogramme in der Regionalgalerie Liberec; zuerst wird der allgemeine historische Gesichtspunkt und begrenzt die einzelnen typologischen Formen der Vermittlung der Kunstsammlungen für die Öffentlichkeit behandelt. Die vorliegende Arbeit analysiert anschließend die Einstellung der Regionalgalerie Liberec zu diesem Typ der Präsentation seit der Zeit ihrer Entstehung bis dem Jahr 1989. Aufmerksamkeit wird der Mitarbeit der Institution mit den Schulen, der Konzeption der Wanderausstellungen und anderen aktivierenden Formen gewidmet.

Die Schlüsselwörter: Plaudereien, Begleitprogramme, öffentliche Führungen, Wanderausstellungen, Reproduktionen, Regionalgalerie Liberec

Obsah:

1. Úvod.....	10
2. Kritika pramenů a literatury	12
2.1. Kritika pramenů.....	12
2.2. Kritika literatury	14
3. Doprovodné programy	17
3.1. Úvodní vymezení zprostředkování umění.....	17
3.1.1. Prvotní myšlenka zprostředkování umění.....	18
3.1.2. Zpřístupnění uměleckých děl v 19. století	19
3.1.3. Zrod besed o umění a porovnání zahraničního přístupu	21
3.1.4. Snahy o zprostředkování umění v době vládnoucí ideologie komunistické strany 23	
3.1.5. Zpřístupnění a zprostředkování umění po roce 1989	27
3.2. Typologie programů	29
3.2.1. Teoretické metody.....	30
3.2.2. Praktické metody.....	32
3.2.3. Smíšené programy.....	33
4. Oblastní galerie v Liberci	36
4.1. Počátky zprostředkování umění v Liberci.....	36
4.2. Poválečné uchování a prezentace sbírek v 50. letech.....	39
4.3. Uvolnění kulturní politiky a nové aktivity OGL v 60. letech 20. stol.....	42
4.3.1. Putovní výstavy.....	43
4.3.2. Besedy, přednášky a jiné osvětové činnosti	46
4.3.3. 1968–1969 léta vyvrcholení.....	49
4.4. 70. léta 20. století v době normalizace	51
4.5. 80. léta postupného uvolnění.....	55
5. Závěr	58
6. Seznam použitých pramenů a literatury	60
6.1. Prameny.....	60
6.1.1. Archivní prameny	60
6.1.2. Orální historie	60

6.1.3. Tištěné prameny	60
6.2. Literatura	61
6.3. Online dokumenty	62
7. Seznam zkratek.....	63
8. Seznam příloh	64
9. Přílohy	65

1. Úvod

Předložená práce se zabývá tematikou historie a vývoje galerijních doprovodných programů v Oblastní galerii v Liberci. Práce měla původně zpracovat období činnosti od počátku po současnost, avšak v Archivu Oblastní galerie byl objeven obsáhlý a vypovídající materiál z období do roku 1989. Práce by tak výrazně přesáhla rozsah bakalářské práce, a proto bylo od původního rozsahu ustoupeno a cílem tohoto zpracování se výhradně stalo zmapování období do roku 1989. Porovnání a zpracování současného stavu doprovodných programů v Oblastní galerii v Liberci může být tématem na další odborné zpracování.

Pro vymezení základních a dílčích cílů této práce je třeba vymezit termín doprovodných programů, které lze definovat jako zprostředkování uměleckých sbírek veřejnosti, jež mají hlubokou minulost. Způsob komunikace s diváky se vyvíjel stejně tak, jako umění samotné. Role zprostředkovatele uměleckého díla, který stojí v pozici mezi umělcem a divákem, je známa už z dávné minulosti. Touha po interpretaci a pochopení umění postupně vedla k dnešním metodickým postupům, které přinášejí kulturní instituce.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. V úvodní kapitole je věnována pozornost kritice použitých pramenů a literatury. Následující kapitola podává stručný přehled prvních počinů zprostředkování umění. Jedná se o nástin a představení dějin vývoje dané problematiky v českém i zahraničním prostředí, přičemž nebylo hlavním cílem podat vyčerpávající a úplný výčet její historie, avšak shromážděním množství odborné literatury je snaha uchopit tematiku v širších souvislostech. Podkapitoly rozdělují jednotlivé sledované období podle historického vývoje. Následně je přistoupeno k vymezení a vysvětlení jednotlivých typologických forem zprostředkování umění veřejnosti, které se postupem času stabilizovaly. Jedná se o odborné výklady k uměleckým výstavám, přednášky, besedy apod. Tyto činnosti slouží ke zprostředkování interpretace výtvarného díla a kontaktu s uměním v galeriích i jiných obdobných institucích. Následně jsou interpretovány hlavní pojmy v aktivizujících činnostech práce Oblastní galerie v Liberci.

Stěžejní část bakalářské práce je zaměřena na činnost zprostředkování umění Oblastní galerie v Liberci. Sledované téma popisuje období od prvních počinů OGL po

rok 1989, o němž lze čerpat informace z archivních pramenů. Pro usnadnění základní orientace v materiálech bylo třeba si stanovit jasný směr a koncepci této práce, která je typologizována v předchozí části. Oblastní galerie v Liberci působí jako samostatná instituce od roku 1953, přičemž její současné sbírky sloužily k zprostředkování umění již v první polovině 20. stol. Sledovanou problematikou se dosud nikdo v komplexním rozboru nezabýval, tudíž se nabízí možnost nalézt mnoho odpovědí na následující otázky: Jaký cíl a záměr si kladla výstava českých Němců s názvem *Umění v životě dítěte* v Liberci v roce 1906; jaký byl smysl a směřování galerie v počátcích jejího vzniku; jaké činnosti galerie vyvíjela v rámci spolupráce se školami a s jinými institucemi v jednotlivých sledovaných obdobích; kdy vznikla koncepce putovních výstav a jakým směrem se ubírala; jak se projevilo politické uvolnění 60. let v činnosti OGL; jaké konkrétní formy zprostředkování umění galerie poskytovala veřejnosti; co přineslo opětovné upevnění politického režimu v 70. letech a jak se vyvíjela koncepce práce se školami a veřejností v 80. letech. Tyto otázky patří mezi cíle předložené práce, které se pokusím adekvátně naplnit.

V závěrečné části je shrnuto téma bakalářské a nastíněny další možnosti pro zpracování či rozšíření tématu.

Primárním zdrojem informací pro mne byly materiály z Archivu Oblastní galerie v Liberci, z nichž byly analyzovány kartony I – IX. obsahující oddělenou výstavní činnost do roku 1989. Pro zachycení důležitých informací ohledně činnosti OGL mi pomohlo vlastní svědectví tehdejších pracovníků galerie. Tyto metodické postupy mi pomohly se držet v rovině sledované problematiky. Zprostředkování uměleckých děl interpretujeme na základě vlastního výzkumu analýzy archivních materiálů.

Téma doprovodných programů či zprostředkování umění patří v současnosti mezi velmi aktuální témata strategie kulturních institucí vůči veřejnosti. Nelze přehlédnout rostoucí počet lektorských a edukačních oddělení galerií a muzeí i v České republice. Podstatnou roli hrála edukační metoda pomocí interpretace výtvarných děl i v Oblastní galerii v Liberci. Do roku 1989 nelze mluvit o doprovodných programech v dnešním slova smyslu, ale o určitou koncepci činnosti práce se školami a veřejností mimo základní výstavní činnosti, jehož analýzu v této práci překládáme.

2. Kritika pramenů a literatury

2.1. Kritika pramenů

S nejstarším pramenným zdrojem pro předloženou práci se setkávám v publikaci z roku 1909. Právě v tomto období se objevují jedny z prvních sepsaných materiálů k problematice zaměření se na výchovu dětí pomocí umění v Liberci. Nejedná se však o aktivity spojené přímo s Oblastní galerií, ale o výstavu českých Němců v Liberci, tehdy známém především jako německé centrum Reichenberg. Obsáhlá německy psaná publikace byla vydána k výstavě průmyslu, zemědělství, školství i kultury a umění v Liberci v roce 1906.¹ Její součástí je příspěvek s názvem *Die Kunst im Leben des Kindes (Umění v životě dítěte)*.² Německy psaný text jsem zpracovala na základě znalosti cizojazyčné terminologie a použila v první kapitole věnované počátku zprostředkování umění v Liberci v konfrontaci dětského publika.

Výchozím zdrojem pramenů pro mne byly materiály z obsáhlého Archivu Oblastní galerie v Liberci,³ který je přístupný badatelům, avšak nezpracovaný. Je tedy možné, že při dalším zpracování archivu Oblastní galerie mohou být objeveny nové prameny, v této práci zatím nezpracované. Archivní fond se skládá z desítek krabic, které obsahují chronologicky seřazené materiály, avšak k nim není vypracovaný inventář s archivními pomůckami. V předložené práci jsem analyzovala kartony I – IX. obsahující oddělenou výstavní činnost do roku 1989. Jedná se především o zhodnocení činnosti galerie za dané roky, přehledy výstavní činnosti a hospodaření, informativní texty k proměnným výstavám apod.⁴ Cílem studia těchto pramenů bylo analyzovat

¹ Více k tématu MELANOVÁ, Miloslava. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: Kalendář Liberecka, 1996.

² *Die Kunst im Leben des Kindes*. In: ARNOLD, Erhard, ed. *Die Deutschböhmisches Ausstellung Reichenber* 1906, Liberec, 1909. S. 201–208.

³ Archiv Oblastní galerie v Liberci, kartony I–IX, Výstavní činnost, nezpracovaný fond.

⁴ Archiv OGL obsahuje zhodnocení výstavní činnosti galerie v letech 1947–1948. Další dokumenty se datují k rokům 1952–55. Obsahují nejen dokumenty archivované Jaro Beranem ohledně libereckých výtvarných rodáků. Materiály od roku 1961 podrobně obsahují zpracované zprávy o zhodnocení roční činnosti a výsledky hospodaření. Od roku 1969 jsou v kartonech jednotlivě rozděleny komplexní rozborů činnosti OGL na každý daný rok, které museli ředitelé obdobných institucí vypracovat před každoroční inspekci z oddělení regionálních galerií. Po roce 1970 se jedná o materiály k plnění směrnic a úkolů daných a nařízených KSČ. Dále se od roku 1971 v archivu OGL nachází kompletní rozborů činnosti za

především informace týkající se výstav a osvětové činnosti, která zahrnovala pořádání putovních výstav, odborné výklady pro školy či veřejnost, tematické besedy, přednášky a jiné aktivity s nimi spojené. Ke studiu těchto pramenů je nezbytný kritický přístup, protože v mnohých případech jsou jednotlivé zprávy formulovány podle tehdejší ideologické dikce komunistické strany a zastiňují tak skutečnou situaci.

Počáteční období prvního desetiletí vzniku galerie k tématu zprostředkování umění veřejnosti lze dále analyzovat na základě materiálů Státního okresního archivu v Liberci. Vodítkem ke zdokumentování počátku galerie patří fond Jaro Berana.⁵ Přímou k problematice doprovodných programů v dnešním slova smyslu materiály neexistují, avšak k problematice zprostředkování umění veřejnosti z tohoto fondu čerpat lze. Jedná se především o dokumenty činnosti Jaro Berana v liberecké galerii, které obsahují materiály shrnující informace o pořádaných výstavách, informační zprávy vydávané galerií či novinové články.⁶

Dále jsem využila metodu orální historie, ke které se musí přistupovat opět kriticky s ohledem na skutečnost, že pamětníkem popisované události se staly před několika desítkami let. Zároveň musí být kladena obezřetnost na přesnost informací či jiný pohled člověka na danou věc. Přínos orální historie má však vést ke konfrontaci s materiály z archivu, k jejich upřesnění a k lepšímu porozumění prostřednictvím rozhovorů s pamětníky. Při vedení rozhovorů s pamětníky jsem vycházela z publikace Miroslava Vaňka, který se metodologicky zabývá orální historií.⁷

Uskutečnila jsem rozhovor s PhDr. Hanou Seifertovou,⁸ jež byla po Jaro Beranovi druhou ředitelkou Oblastní galerie v Liberci. Na základě tohoto rozhovoru jsem získala informace k upřesnění pro období konce 50. a 60. let 20. století. Druhý rozhovor v návaznosti na sledované období práce s mládeží v Oblastní galerii v Liberci

daný rok, které obsahují přehled putovních výstav originálů a systém Mládež a kultura, kam spadaly tzv. putovní výstavy reprodukcí. Karton archivující putovní výstavy a výstavy originálů v oblasti mezi roky 1977–1985 obsahuje všechny materiály použité k dočasnému zprostředkování putovních výstav mimo galerijní prostory. Od roku 1980 se v archivu nacházejí koncepty kulturní politiky a pracovní návrhy zásad rozvoje českých galerií.

⁵ Jaro Beran byl od roku 1945 prvním správcem sbírek výtvarného umění, která vznikla z činnosti Severočeského muzea. Více k jeho fondu: SOKA Liberec, fond Beran Jaro, akademický malíř, Liberec, fond č. 169.

⁶ SOKA Liberec, fond Beran Jaro, akademický malíř, Liberec, fond č. 169.

⁷ VANĚK, Miroslav et al. *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0718-3.

⁸ Hana Seifertová patří mezi významné české historičky umění a přední specialistky na nizozemské a holandské umění 17. a 18. století. V Oblastní galerii v Liberci pracovala v letech 1958 - 1970. Rozhovor s Hanou Seifertovou se uskutečnil 5. 3. 2012 v budově Národní galerie ve Šternberském paláci v Praze.

proběhl s Prof. PhDr. Lenkou Bobkovou, CSc.⁹ Vedený rozhovor mi přinesl odpovědi na otázky ohledně 70. let, jež utlumily mnohé předchozí aktivity instituce. Třetí rozhovor jsem uskutečnila s Mgr. Evou Výtiskovou,¹⁰ která navázala na koncepci paní Prof. Bobkové a pokračovala v galerii nejen v práci s mládeží. Paní Mgr. Výtisková předložené práci poskytla důležité informace a zkušenosti z vlastní velmi aktivní dlouholeté práce v galerii, která dosáhla čtyřiceti let. Přímé rozhovory byly zaměřeny na zprostředkování cenných sbírek veřejnosti a spolupráci galerie se školami v době, kdy se galerie stala velice respektovanou institucí, avšak musela čelit zatuhlé politické situaci do roku 1989.

Kromě rozhovorů jsem mohla podložit tehdejší aktivity z brožur, katalogů či článků v tisku k daným výstavám a obdobím.

2.2. Kritika literatury

Informace získané z pramenů jsem komparovala s vybranou odbornou literaturou, která se zabývá problematikou zprostředkování umění veřejnosti (od počátků až po současnost). Po roce 1989 začaly vznikat práce odborného charakteru zabývající se touto tematikou i s pohledem do minulosti. Hlavní metodologickou studii přímo k problematice zprostředkování umění přinesl významný výtvarný teoretik a pedagog Prof. Radek Horáček. Jeho kniha s názvem *Galerijní animace a zprostředkování umění*¹¹ pro mne byla jedním z primárních zdrojů informací k obecnému shrnutí dané problematiky v českém prostředí. Kniha podává nástin vývoje daného tématu a předkládá metodologické rozčlenění zprostředkování umění veřejnosti. Práce Prof. Radka Horáčka pro mne byla zdrojem informací pro první počátky nazírání diváků na umělecké dílo, i pro následné rozdělení typologie metod zprostředkování umění.

⁹ Lenka Bobková patří mezi významné české historičky, které se specializují na dějiny zemí Koruny české. Po studiu pracovala jako středoškolská učitelka v Liberci a od 1. února 1973 do 31. ledna 1979 působila v Oblastní galerii v Liberci v oblasti práce s mládeží. Rozhovor s Lenkou Bobkovou proběhl 12. dubna 2012 v budově Filosofické fakulty Karlovy university v Praze.

¹⁰ Eva Výtisková pracovala v Oblastní galerii v Liberci na místě práce s mládeží v letech 1979-1989. Po roce 1989 v galerii působila jako kurátorka a dbala o zachování svěcené sbírky kreseb. Rozhovor s Evou Výtiskovou proběhl 27. 3. 2012 v Krajské vědecké knihovně v Liberci.

¹¹ HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. 1. vyd. Brno: Cern, s. r. o., 1989. ISBN 80-7204-084-7.

Stěžejní knihou pro pohled do historie českého prostředí a kontaktu s uměním pro mne byly práce Otakara Hostinského.¹² Jeho úvahy v druhé polovině 19. století nabádaly k tomu, aby byla mládež již od útlého věku seznamována s výtvarnými díly. Následnému meziválečnému a válečnému období z důvodu politické situace není věnován významný podmět k rozvíjení se této problematiky.

Druhá polovina 20. století patří velmi uznávané osobnosti v odborné aktivitě problematiky aktivizujících forem zprostředkování umění Prof. Igoru Zhořovi.¹³ Jeho metodologické studie patří mezi literaturu, která spojuje historii umění s metodickou prací výtvarného pedagoga, jež dokáže odborně tlumočit umělecká díla veřejnosti. Mezi další odborníky k této problematice se řadí Jaromír Uždil¹⁴ či Jaroslav Brožek.

V poslední době se literatura rozšiřuje o problematiku vývoje muzeí umění a s tím spojené teoretické interpretace výtvarného díla. Objevují se mnohé odborné práce, které se věnují zprostředkování umění veřejnosti v roli muzejní pedagogiky či galerijního lektorování. V letech 1998 - 2003 uskutečnila PhDr. Alexandra Brabcová projekt s názvem *Brána muzea otevřená*,¹⁵ jež v českém prostředí dal možnost muzeím či galeriím navázat lepší spolupráci s veřejností a vytvořit vzdělávací programy pro školy. Tématice vzdělávání přímo v aktivitách galerií a muzeí se dále významně věnuje Doc. Marie Fulková,¹⁶ jejíž práce pro mne byly zdrojem informací k současnému zhodnocení galerijní edukace.

V České republice je poměrně dlouhá tradice zprostředkování umění veřejnosti, avšak v porovnání se zahraničím aktivitou nevelkého rozsahu. Proto jsem se v předložené práci pokusila nahlédnout i do zahraniční anglicky psané odborné literatury. Zdrojem publikací se pro mne stala Knihovna Centra pro prezentaci kulturního dědictví. První publikace s názvem *Teaching in the art museum*¹⁷ mne

¹² HOSTINSKÝ, Otakar. *Čtyři rozpravy. O kulturním významu*. Praha: F. Šimánek, 1894.

¹³ ZHOŘ, Igor. *Člověk a výtvarné umění*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1963.

¹⁴ UŽDIL, Jaromír - ZHOŘ, Igor. *Výtvarné umění ve výchově mládeže*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, N. P., 1966.

¹⁵ Projekt vedl k vypracování obsáhlé publikace, jež zdokumentovala výsledné cíle a výstupy zrealizovaných projektů, které vedly k rozvoji vzdělávací funkce muzea či galerie. Více k tématu BRABCOVÁ, Alexandra. *Brána muzea otevřená. Průvodce na cestě muzeí k lidem a lidí do muzea*. Náchod: JUKO, 2003. ISBN 80-86213-28-5.

¹⁶ FULKOVÁ, Marie. *Diskurs umění a vzdělávání*. 1. vyd. Jinočany: HH, 2008. ISBN 978-80-7319-076-7.

¹⁷ BURNHAM, Rika - KAI-KEE, Elliott. *Teaching in the art Museum. Interpretation as Experience. A brief history of teaching in the art museum*. Los Angeles: J. Paul Getty Museum, 2011. ISBN 978-1-60606-058-2 (pbk).

seznámila se stručnou historií výuky ve výtvarných muzeích v americkém prostředí. Jedna z předních současných zahraničních autorek Eilean Hooper-Greenhill¹⁸ se věnuje práci muzejního potenciálu, vzdělání a komunikaci. Její práce mne seznámila se situací iniciativy kulturních organizací v Anglii.

V posledních letech kromě publikací věnujících se aktivizujícím programům na výstavách v galeriích či muzeích, vznikají v hojném množství i diplomové a disertační práce. V předložené práci mi jako inspirativní zdroj pomohla disertační práce Yvony Ferencové.¹⁹

Mezi stěžejní literaturou pro shrnutí vývoje Oblastní galerie v Liberci jsem využila publikaci *České malířství XX. století ze sbírek oblastní galerie v Liberci*.²⁰ Sbírkový katalog obsahuje kapitolu z minulosti OGL a zpracovává charakteristiku sbírky českého malířství. Dále jsem využila katalog nazvaný *Ohlédnutí: výstava k 50. výročí právní samostatnosti Oblastní galerie v Liberci*.²¹ V současné době prozatím neexistuje publikace věnující se shrnutí působení Oblastní galerie v Liberci.

Celkový seznam použitých pramenů a literatury je uveden na konci práce.²²

¹⁸ HOOPER-GREENHILL, Eilean. *Museum and Education*. Oxon: Routledge, 2007. ISBN 0–415–37935–0.

¹⁹ FERENCOVÁ, Yvona. *Apozice obrazu - Metoda kruhové oscilace, její uplatnění při přípravě a realizaci edukačních programů pro školní skupiny a dětské návštěvníky v galerijní praxi*, Disertační práce, Brno 2009.

²⁰ ŘEHÁKOVÁ, Naďa. *České malířství 20. století ze sbírek Oblastní galerie v Liberci*. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1974.

²¹ LAŠTOVKOVÁ, Věra – VÝTISKOVÁ, Eva. *Ohlédnutí: výstava k 50. výročí právní samostatnosti Oblastní galerie v Liberci*. Liberec: Oblastní galerie, 2004. ISBN 80–8550–40–4.

²² Viz s. 60.

3. Doprovodné programy

3.1. Úvodní vymezení zprostředkování umění

Výstižnějším termínem pro doprovodné programy v rámci pohledu do historie i současnosti je pojem zprostředkování umění. Pojem označuje jak vlastní práci odborných lektorů v galeriích a muzeích, tak i publikační činnost, výstavy, komentované prohlídky, besedy aj. Nezbytným základem zprostředkování umění je komunikace, kdy se výtvarné dílo stává prostředníkem mezi umělcem a veřejností. Minulost přináší kromě umělců i další osoby, které jejich díla vysvětlovali a zprostředkovávali ostatním. Jejich práce usnadňuje lepší pochopení předloženého díla a promlouvá k divákovi, který dokáže lépe vnímat autorův zájem.²³

V současné době, na počátku 21. století, vstupuje zprostředkování umění mnohem více do povědomí společnosti a zvyšuje se iniciativa institucí k vysvětlení uměleckých děl divákovi. S tím jde ruku v ruce i zprostředkování současného umění, které se mnohdy stává méně srozumitelné pozorovateli. Provoz dnešního umění je velice zásadně obohacen tím, že má divák možnost srovnávat svůj bezprostřední zážitek s názory odborných lektorů. Posun doby přináší i samotné zapojení se diváka do role aktivního spolutvůrce v podobě programů, které může jednotlivec absolvovat. Zde se správně klade důraz na psychickou stránku pozorovatele umění, který prostřednictvím vlastní činnosti i tvůrčí schopnosti dosáhne intenzivnějšího prožitku i osvojení. Hlavní úlohou metodických pracovníků je snaha divákovi lépe vysvětlit funkci umění a jednotlivých výtvarných děl tak, aby si z něho mohl vytvářet názor sám.²⁴

Zprostředkování umění je zcela nepochybně nedílnou součástí provozu umění až v posledních třiceti až čtyřiceti letech, má však tradici již v minulosti. Nejedná se o přesně viditelné formy v podobě prezentace výtvarných děl, ale je třeba si uvědomit, že

²³ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 17–20.

²⁴ HORÁČEK, Radek – ZÁLEŠÁK, Jan. Aktuální otázky zprostředkování umění. 1. vyd. Brno: Masarykova universita, 2007. ISBN 978–80–210–4371–8.

např. role šamanů a filosofů v dávné minulosti v sobě nesly i určitý zájem o výklad díla, tedy počátky zprostředkování umění.²⁵

3.1.1. Prvotní myšlenka zprostředkování umění

Počátky zprostředkování umění lze nacházet v dávných vývojových stádiích lidské společnosti. Patřily mezi ně komentáře soudobých interpretů i osobní prožívání uměleckých děl. Nejprimitivnější komunity používaly šamanské masky, ozdoby těla, nástroje, nástěnné malby i drobnou trojrozměrnou uměleckou produkci, která byla doplňována rozpravami v určité skupině lidí. Umění bylo běžnou součástí života společnosti, která svá výtvarná díla zpodobňovala v pravěkých jeskyních a na rituálních místech. Jedním z prvních počinů jsou malby v jeskyni Lascaux, o které se soudí, že plnila rituální či jinou společenskou roli a ukazuje nám, že výtvarná díla byla běžnou součástí života komunity a jejího života.²⁶

K profesnímu odlišování od tvůrce a osoby, která se zaměřovala na výklad a zprostředkování soudobých uměleckých děl, docházelo od počátku novověku. Právě doba renesance nám přinesla výrazný rozvoj duchovní vědy, kde rozsáhlá výtvarná díla hrají podstatnou roli v liturgickém životě. Interpretace díla byla zprostředkována kazatelem, který komentoval sdělení obrazů, soch i staveb. V každé době lidé považovali za důležité objevovat, popisovat a sdělovat významy uměleckých děl pro ty, kteří projevovali zájem o tento okruh. V tomto období vznikají i rozsáhlejší rodinné a vladařské sbírky. Ty nebyly zpočátku veřejně přístupné, ale někteří majitelé uctívali svou vzácnou návštěvu provedením sbírkou a představením nejvýznamnějších exemplářů. A právě v osobách humanitně zaměřených vlastníků sbírek můžeme spatřovat první interprety, průvodce i historiky umění. Někteří pod touhou vzbudit zájem u společnosti popisovali např. obrovskou cenu, kterou museli zaplatit za převoz díla z jiné vzdálené země. Je však důležité si uvědomit, že ještě v 15. století bez osobních kontaktů nebylo možné si umělecká díla prohlédnout.²⁷

²⁵ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 39.

²⁶ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 40.

²⁷ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 41.

Za prvopočátek snah o zprostředkování umění můžeme považovat činnost v domě Giorgio Vasariho ve Florencii. Vasariho žáci se učili rozpoznat další důležité aspekty ve vývoji umění, a to původem díla, metody zpracování, pojednávali o posuzování umění a jeho souvislosti s okolím. Sbírky Giorgia Vasariho se dají považovat za předstupeň dnešních galerií a muzeí. Po Vasariho škole začaly vznikat akademie výtvarných umění, které přinesly další historický význam v prezentaci uměleckých děl. Do kontaktu s nimi se mohla dostávat stále se prohlubující komunita, která byla zaměřená na pozorování a komentování uměleckých sbírek.²⁸

V následujících obdobích se můžeme setkat s dalšími místy, které lze považovat již za veřejnou galerii. Jedním z nich byla v roce 1629 budova kostela v Zürichu, která byla využívána k prezentaci výtvarného umění. Dalším významným místem ze zahraničního prostředí byla italská Florencie, kde se nacházela veřejně přístupná sbírka rodiny Medicejských. Důležitým mezníkem pro zpřístupnění sbírek se stala druhá polovina 18. století, kdy se veřejnosti ukazuje královská sbírka v Lucemburském paláci v Paříži a neméně významné Anglické muzeum v roce 1759. Dále se od roku 1781 otevřela Císařská královská obrazová galerie ve Vídni a v roce 1784 svou činnost započala obrazárna na akademii v Düsseldorfu.²⁹

V českém prostředí se od 16. století začínali vzdělaní příslušníci šlechty věnovat sbírání obrazů. Asi nejznámější byly sbírky císaře Rudolfa II., který shromáždil kabinety kuriozit, z nichž bohužel po nepříznivých politických událostech zbylo jen torzo.

3.1.2. Zpřístupnění uměleckých děl v 19. století

Společenské působení kultury zaujalo v polovině 19. století mimořádně významného postavení. Rozšiřovala se aktivita kulturního vývoje, která pronikala do sociálních vrstev, již byla kladně a vlastenecky přijímána.³⁰ Umělecké vlohy a schopnosti patřily mezi obory, jež se řadily k podstatnému národnímu rozvoji a jeho

²⁸ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 41.

²⁹ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 42.

³⁰ Více k tématu kultury v českých zemích druhé poloviny 19. stol a počátku 20. stol. např. PÁNEK, Jaroslav - TŮMA, Oldřich et al. *Dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1544-8. S. 278 –285.

osvětě. Do diskuse se dostalo zprostředkování uměleckých předmětů veřejnosti. Prvotní myšlenka založení veřejně přístupného muzea umění na našem území se zrodila již v roce 1796, tedy v době vzniku Společnosti vlasteneckých přátel umění. Společnost si kladla za cíl jak podporu vlasteneckých umělců, tak působení jejich děl na veřejnosti. Postupem času vznikla v roce 1835 Krasoumná jednota, která se také podílela na zveřejňování uměleckých děl. V této oblasti mají velkou zásluhu právě členové Společnosti vlasteneckých přátel umění, kteří založili Obrazárnu³¹ vlasteneckých přátel umění v Čechách.³²

V českém prostředí je tedy poměrně dlouhá tradice práce s výtvarným uměním, které se v polovině 19. století podrobně věnoval Otakar Hostinský. Jeho úvahy nabádaly mládež již od útlého věku ke kontaktu s výtvarnými díly a poznání jejich pravé podstaty, jež slouží především k duševnímu rozvoji člověka. Umění spadalo do nezbytné podmínky vzdělanosti, protože patřilo do nejskvostnějších pokladů, jimiž se může společnost pyšnit. Vzdělání a nazírání na umění mělo přinést oživení v době vzrůstajícího sebevědomí české národní společnosti. Myšlenka povinnosti pěstovat v sobě samém vztah k umění vedla k úvahám o uvědomění si hodnot a důstojnosti krásného umění.³³

Lidé byli obklopeni přínosy kulturního vývoje společnosti, přijímali ledajaké poučení, ale v mnohém případě nebyli schopni kritického rozeznání skutečnosti. K samotnému pochopení podstaty umění muselo být zapotřebí vzdělanosti, která má být v člověku rozvíjena už od dětství. V dětech vzniká jakási hravost, tvořivá fantazie, která má převahu nad ostatními povinnostmi, jimiž pronikají bezprostředně do činnosti umělecké.³⁴ Již v druhé polovině 19. století byli pozorovatelé umělecké činnosti dětí překvapeni, jakou ohromnou plodnost přináší dětská fantazie.³⁵

³¹ Obrazárna Společnosti vlasteneckých přátel umění (později Státní sbírky starého umění, dnešní Národní galerie) byla až do roku 1903 jedinou institucí na našem území, která své umělecké sbírky zpřístupňovala veřejnosti. Obrazárna byla umístěna v Domě umění, tedy v budově dnešního Rudolfinu. O její rozvoj v meziválečném období se zasloužil historik umění a sběratel Vincenc Kramář, který poukázal mimo jiné i na vzdělávací cíl vytvořených výstavních institucí. Více HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 43.

³² HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 43.

³³ HOSTINSKÝ, Otakar, pozn. 12, s. 5–13.

³⁴ Nelze však mluvit o monumentálních dětských výtvarných dílech, pro něž nemají děti patřičné podněty. Zajímavé pozorování však bylo sledováno, když děti tvořily primitivní obrazce samy sebou, a to zcela přirozeně bez cizí pomoci. Více HOSTINSKÝ, Otakar. *Šest rozprav z oborukrasovědy a dějin umění. Dějiny umění v dětské světnici*. Praha: Nákladem knihkupectví dra Grégra a F Dattla, 1877. S. 55.

³⁵ HOSTINSKÝ, Otakar, pozn. 12, s. 48–57.

Záliba dětí ve výtvarné výchově vedla k pozorování jejich prvních kreseb od dob nejnižšího vzdělání, až po pokročilejší zájem o umění. Stejně fascinujícím bylo i samotné nazírání cizích obrazů dětmi, které i tam mělo volno ruku. Těchto pár myšlenek stačilo, aby se zvýšil zájem o pozorování uměleckého ruchu v dětském prostředí. Pozorování posloužilo jak v oboru psychologie, tak i srovnání dějin umění a vychovatelství. Spojení těchto oborů bylo v ono dobu v počátcích. Pro období druhé poloviny 19. století je vhodné citovat slova Otakara Hostinského, který ve své stati o Dějinách umění v dětské světnici uvádí: „*Je důležité jednati o tom, jak by se přirozeného postupu dějinného vhodně mohlo využití ve prospěch prvního uměleckého vychování.*“³⁶ Tato zmínka o dětském pohledu na obraz probudila nevyčerpatelný pramen, který se vine minulostí do současna.

3.1.3. Zrod besed o umění a porovnání zahraničního přístupu

Závěr 19. století přinesl počátky využití výtvarného vychování již v dětském věku. Následovaly i samotné rozpravy o umění, které se dají zařadit do metod zprostředkování umění pomocí odborných výkladů. Rozpravy spojené s nazíráním na umění si jako prvotní cíl kladou besedy o uměleckém díle. U zrodu besed o umění stál tehdejší ředitel hamburské Kunsthalle Alfred Lichtwark.³⁷ Svou vzdělávací práci obohatil o besedy s mládeží přímo před uměleckými díly, aby rozvinul jejich vnímání a vlastní tvořivost. V roce 1888 zahájil své programy pro mládež. Výtvarní pedagogové jeho aktivity velmi vítali, stejně jako upravené přepisy rozhovorů před obrazy, které vedl se svými žáky. Jeho spisy byly vydávány téměř každoročně pod názvem *Übungen in der Betrachtung*,³⁸ jež se do češtiny nejčastěji překládá jako *Výcvik v nazírání na umělecká díla*. Jeho galerijní aktivity ladily se zájmy Učitelského sdružení pro

³⁶ HOSTINSKÝ, Otakar, pozn. 12, s. 58.

³⁷ Alfred Lichtwark se stal před více než 100 let otcem besed o umění. Zajímavé je, že Lichtwarkův nástupce v roce 1913 Gustav Pauli organizoval přednášky před výtvarnými díly pouze pro uzavřené publikum spolku přátel Kunsthalle. Až v polovině 60. let byly pedagogické aktivity pro školní mládež v Kunsthalle v Hamburku obnoveny. Více HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 45.

³⁸ Více Lichtwark, Alfréd. *Výcvik nazírání na díla umělecká*. Spisy Dědictví Komenského č. 60, Praha, 1915.

pěstování uměleckého vzdělání ve škole. Zasloužil se i o spolupráci muzea umění s dalšími spolky či institucemi, čímž přispěl k základům muzejní pedagogiky.³⁹

Patrný rozdíl byl mezi Evropským kontinentem a Amerikou. Zaoceánská muzea umění byla na počátku 20. století pro návštěvníky stále otevřenější institucí, avšak lidé chodili bezcílně místnostmi a nevěděli, jak výtvarná díla pochopit. V roce 1892 architekt J. Randolph Coolidge Jr. navrhl, aby muzeum poskytovalo jakýsi systém provádění po galeriích. Coolidge se stal v roce 1906 ředitelem amerického Muzea umění v Bostonu⁴⁰ a pokusil se svou myšlenku zrealizovat. Byli navrženi lektoři, kteří poskytovali zprostředkování mezi kurátory sbírek a diváky, jenž vyhledávali odborný výklad uměleckých děl. Vyučování v galerii se rychle setkala s úspěchem a stalo se součástí služeb veřejnosti ve většině amerických muzeí umění. Ideje muzeí jako vzdělávacího systému se však nesetkala vždy s kladným uznáním. Do opozice se postavily názory, které zastávaly myšlenku vlastního estetického cítění a pohledu na umělecké dílo. Odehrávaly se debaty mezi těmito dvěma idejemi, přístupu k muzejnímu vzdělávání za účelem pomoci lidem ocenit umění. Metoda lektorovy práce neměla být koncipována jako diskuze mezi učitelem a studentem, ale provedena v duchu volné konverzace a zábavy. Zásadní obrat nastal v samotném uchopení nastaveného plánu, který se měl více zaměřit na skupinu či jednotlivce v rozdílném zacházení.⁴¹ První zahraniční lektoři se v rámci zprostředkování umění vzdělávali v různých oborech, a to psychologii, pedagogice aj. Hlavním cílem bylo poskytování určitého estetického zážitku, který opomíjel informativní výuku během lektorských prohlídek. Rozdíly v přístupu informativního a interpretačního učení vyvolávaly diskuze hluboko do 20. století.⁴²

V následujících 20. a 30. letech 20. století, zejména v Anglii a Spojených státech, začaly státní úřady podporovat muzea i jejich výukové programy. Vedle standartního provázení po galerii a diskuzích o současných výstavách se objevovaly systematické kurzy, které se týkaly konkrétního druhu umění nebo historického období. Za logický vývojový krok lze považovat spolupráci galerií s učiteli, kteří přivedli své

³⁹ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 48–50.

⁴⁰ Museum of Fine Arts (MFA) v Bostonu s názvem programu: The Educational Work of the Museums: Retrospect and Prospect. BURNHAM, Rika - KAI-KEE, Elliott, pozn. 17, s. 19.

⁴¹ BURNHAM, Rika - KAI-KEE, Elliott, pozn. 17, s. 20 - 21.

⁴² HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 23 - 25.

žáky přímo před vystavený reálný exponát. Práce s dětmi se stala vzdělávací aktivitou za účelem kulturního rozkvětu instituce.⁴³

V polovině 30. let přichází s dalším návrhem problematiky zprostředkování umění německý estetik Walter Benjamin, a to se zapojením termínu reprodukce. Jedná se o koncepci, která pomocí napodobení a obnovení vede k lepšímu prožití uměleckého díla. Jeho teorie naváděla k závěru, že forma diskuzí nebo praktických výtvarných cvičení pomocí reprodukce vede k lepšímu poznání něčeho skutečného. Do jisté míry se tím daly zpřístupňovat díla více a více divákům, kterým k jejich interpretaci pomáhali historikové umění, muzejní nebo galerijní pedagogové. Ve zjednodušeném výsledku tak mohlo s uměleckým dílem komunikovat větší množství lidí, než kdyby byl zpřístupněn pouze originál. Tento názor se setkává s kritikou ohledně jedinečnosti originálu, avšak zprostředkování reprodukce divákovi by vněm měla především vzbudit potřebu setkat se s originálem a lépe ho o něm informovat.⁴⁴

V českém prostředí na počátku 20. stol. vznikaly statě o cílech umělecké výchovy dětí. Konečným závěrem byla myšlenka, aby jedinec byl vychován k samostatnému poznání v uměleckých věcí a nepřikláněl se k vnucování cizích soudů. České zprostředkování umění veřejnosti se však opoždovalo vůči tomu zahraničnímu. Příčinou byly nepříznivé politické situace doby.⁴⁵

3.1.4. Snahy o zprostředkování umění v době vládnoucí ideologie komunistické strany

Evropa se opět začíná problematice zprostředkování věnovat po vzpamatování se z hrůzných následků války. Umění se začalo rozšiřovat v prostoru komerční roviny. Od konce 60. let bylo odbornému zkoumání muzejní pedagogiky v zahraničí věnováno větší pozornosti. V muzeích i galeriích byly využívány programy, v nichž se návštěvník seznámil s teoretickým výkladem a následně se mohl sám zapojit do aktivní tvorby.

⁴³ V roce 1903 se Toledo Museum of Art prohlašuje za první muzeum na světě, které je zaměřeno na děti. A na severu a severovýchodě USA poskytovala větší část muzeí programy pro školní třídy, jež vedli lektori se zaměřením na školní skupiny. BURNHAM, Rika - KAI-KEE, Elliott, pozn. 17, s. 26.

⁴⁴ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 55.

⁴⁵ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 19.

Velmi účinnou se tak stala metoda, kdy divák vlastníma rukama zkusil techniku umělcovy práce či činnosti s ní spojené.⁴⁶

Změny v politickém životě vedly k určité stagnaci či ustrnutí rozvoje národního kulturního dědictví, a to i v otázce výchovy a zprostředkování umění veřejnosti. I přesto se v českém prostředí našli odborníci, kteří se věnovali potřebě aktivní tvořivosti jedince k pochopení výtvarných děl. Významným odborníkem v problematice zprostředkování umění se v druhé polovině 20. století stal profesor Igor Zhoř.⁴⁷ Zprostředkování umění vedlo návštěvníka k pochopení uměleckého díla. Možnost setkat se s uměním byla podstatně hojnější než v první polovině 20. století, přibývalo galerií či výstav, které pronikaly k divákovi i na místech, kde se s nimi předtím neselekával. Návštěvník měl možnost dozvědět se hlavní ráz výstavy při jejím zahájení. Teoretik umění povětšinou přiblížil autora výstavy a zhodnotil jeho práci. Mezi aktivity, které patřily do propagace a zprostředkování umění veřejnosti patřilo i vydávání publikací a katalogů k výstavě. Divákům tedy sloužil k orientaci na výstavě i pro pozdější připomenutí výstavy.⁴⁸

V 60. letech vznikaly publikace o umění a jeho postavení ve společnosti, v prostředí českých škol či jiných institucí. Díla se věnovala výtvarné výchově v rámci teoretické i praktické části. Tím si výchova dětí k umění postupně našla svou cestu, která však ve srovnání se zahraničím nebyla dostačující.⁴⁹

Zahraniční metodiky programů pro školy se hlásily k cíli aktivního zapojení a svobody. Praktické části programu byly vyvyšovány nad teoretickými informacemi. Povzbuzení dítěte v kladení otázek a hledání odpovědí patřilo do hlavní koncepce programu. Do základní definice vyučování v muzeích a galeriích se dostala myšlenka, aby lektori pouze pomáhali hledat správný pohled na výtvarné dílo.

Metodické prostředky a pracovní postupy byly tvořeny a uzpůsobeny pro práci s výtvarným dílem ve školní praxi. Hlavní zřetel byl kladen na metodu besed o umění, které měly vzbudit zájem o výtvarné umění, seznámit posluchače s kulturní historií a objasnit základní pojmy daného tématu. Snahy některých odborníků hledaly cestu k

⁴⁶ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 20.

⁴⁷ Profesor PaedDr. Igor Zhoř, CSc., teoretik umění a pedagog. Věnoval se odborným publikacím a problematice tehdejšího zprostředkování umění, role muzeí umění či jiných kulturních zařízení ve společnosti. Od roku 1970–85 nesměl veřejně působit a publikovat.

⁴⁸ ZHOŘ, Igor, pozn. 13, s. 104–107.

⁴⁹ UŽDIL, Jaromír - ZHOŘ, Igor, pozn. 13, s. 5–10.

poněkud zanedbávanému tématu, a to prohlubovat smyslové vnímání jedince a jeho vlastní tvořivou činnost nejen v hudební, literární či pohybové, ale i ve výtvarné stránce.⁵⁰

K výchovné činnosti pomáhaly i samotné kulturní instituce, především galerie a muzea. Právě 60. léta přinesla pozvolný rozmach výtvarného umění ve větších i menších kulturních zařízeních. Například v Národní galerii se někteří historikové umění zaměřili na odborný výklad ke galerijním sbírkám. I v krajských a okresních galeriích se se vyhranili odborní pracovníci, kteří plnili tyto úkoly. Vzrostla i aktivita samotné propagace institucí, které se snažily dostat do podvědomí společnosti svou instalací v prostorách závodů či škol. Aktivitu vyvíjel i Klub přátel výtvarného umění, který pořádal besedy či návštěvy výtvarných dílen. I galerie poskytovaly školám místo a příležitost, jak seznámit děti s daným tématem. Vedené besedy ve výstavních prostorách byly již tehdy koncipovány tak, aby děti seznamovaly se zásadními či zajímavými výtvarnými díly formou, která by je příliš neunavila a zanechala v nich hlubší zážitek. Školy však příležitosti k návštěvám výstav využívaly zřídka.⁵¹

Ve větších městech s příznivým kulturním životem vznikaly příležitosti k zorganizování menších putovních výstav.⁵² Zprostředkovávaly ho nejbližší galerie nebo jiná kulturní zařízení, od kterých nebylo těžké putovní soubor získat. Většinou se nejednalo o originály, ale o barevné reprodukce, k nimž nechyběl stručný výklad. Jejich umístění mohlo být ve školních budovách či v různých veřejných prostorech, kde bylo možno zajistit souborům vhodné prostředí. Samotné zahájení putovní výstavy doprovázela malá slavnost neboli vernisáž. Instituce se snažily upoutat veřejnost propagací v daném okolí, a to tehdejším místním rozhlasem, plakátem či oznámením v tisku. Putovní výstavy na počátku 60. let neměly určitý metodický systém, který by poskytoval návštěvníkům systematické poučení k nazírání na umělecká díla. Vznikaly teoretické návody, jakým směrem by se mohly kulturní instituce ubírat a sestavit tak určitý postup výchovných výstav, které by dovedly diváka od historického výkladu až

⁵⁰ UŽDIL, Jaromír - ZHOŘ, Igor, pozn. 13, s. 128–135.

⁵¹ UŽDIL, Jaromír - ZHOŘ, Igor, pozn. 13, s. 176–177.

⁵² Tématu putovních výstav se věnovaly kabinety muzejní činnosti. V roce 1968 vzešel ze semináře o problematice spolupráce muzeí se školami sborník, který sloužil pro potřebu muzeí. Usnesl se na sestavení pracovní komise z muzejních a pedagogických pracovníků, které se měly věnovat vypracování koncepce využití muzejních expozic pro výchovné metody. Dále rozpracovat myšlenku putovních výstav pro školy a zhodnotit jejich využití. Více k tématu zpracování putovních výstav pořádaná muzei např. HYNDRÁKOVÁ, Františka, ed. *PROBLÉMY SPOLUPRÁCE MUZEÍ SE ŠKOLAMI*. Praha: Národní muzeum-Ústřední muzeologický kabinet, 1986.

k poznání umění. Do diskuze bylo někdy zapojeno i samotné osobní setkání s výtvarným umělcem a veřejností. Jako vzácná příležitost byla brána návštěva ateliéru či výtvarné dílny daného umělce. Často umělcovo vyprávění o svém uměleckém počínu zaujalo návštěvníky, kteří sami mohli položit autorovi otázky a odnést si tak z návštěvy velmi kladné zážitky.⁵³

Možnost využít přímý kontakt s uměleckým dílem v tehdejší době často zprostředkovávala různá sdružení, a to Klub přátel výtvarného umění, pionýrské oddíly či tehdejší zájmové kroužky. Důraz byl kladen na koncepci, při níž se návštěvníci seznámí s výtvarnými tématy zábavnou formou, které jim dají dobrý základ pro náročnější besedy. Tehdejší doba přinesla snahy v českém prostředí o prohloubení této problematiky, avšak tempu společenského vývoje nestačila.⁵⁴

Komunistická ideologie viděla důležité poslání ve směru spolupráce výchovy, vzdělání a umění. Zprostředkování kulturních hodnot bylo vedeno s cílem regulovat chování a vnitřní postoj jedince k výtvarným dílům. Národní muzeum organizovalo semináře, které se věnovaly problematice spolupráce muzeí a galerií se školami. Příspěvky vznikaly na základě výsledků za období tzv. pětiletky.⁵⁵ Závěry z těchto seminářů jasně ukazovaly směr komunistické výchovy v oblasti kultury, které se snažila ideologicky utvářet osobnost mládeže do role příštích budovatelů státu. Výchovu a vzdělanost řadili do politické záležitosti, která měla být cílevědomě i důsledně vedena do socialistické výstavby společnosti. Apelováno bylo i na mimoškolní aktivity, které měly děti opět svést do rukou socialistického procesu výchovy.⁵⁶ Celé kulturní zázemí se však v totalitním prostředí Československa nemohlo přirozeně posouvat a rozvíjet.⁵⁷

Určité uvolnění a radikální změnu orientace v přístupu zprostředkování umění veřejnosti přinesla 60. léta.⁵⁸ Z hlediska výchovného rozvoje a spolupráce kulturních institucí se školami měla být přehodnocena koncepce práce. Důraz byl kladen na přechod od kvantity ke kvalitě putovních výstav, přednášek a dalších akcí. Instituce

⁵³ HYNDRÁKOVÁ, Františka, pozn. 52, s. 178–179.

⁵⁴ UŽDIL, Jaromír - ZHOŘ, Igor, pozn. 14, s. 179.

⁵⁵ Uvádí sborník materiálů ze VII. celonárodního semináře muzejních a pedagogických pracovníků. HYNDRÁKOVÁ, Františka, pozn. 52.

⁵⁶ Dále k tématu a jednotlivým bodům socialistické výchovy mládeže např. HYNDRÁKOVÁ, Františka, pozn. 52.

⁵⁷ ŠEVČÍK, Jiří et al. *České umění 1938–1989*. 1. vyd. Praha: Akademie věd České republiky, 2001. ISBN 80-200-0930-2.

⁵⁸ Komunistická strana ještě v převažující části 60. let zasahovala na všechny mocenské pozice společnosti, avšak snaha o dalekosáhlou reformu komunistického systému přinesla určité uvolnění, které utlumily události srpna 1968.

byly vybízeny, aby zavedly stálou lektorskou a průvodcovskou službu návštěvníkům expozic a výstav.

Do role muzeí a galerií byly vkládány naděje na realizaci výchovně vzdělávací soustavy, která však musela být plně podřízena komunistické ideologii. Muzea i galerie byly brány jako kulturní organizace, které shromažďují a prezentují kulturní dědictví. Snažily se prohlubovat kontakt se školami, jimž nabízely určité programy k zprostředkování umění. Kulturní instituce postupně rozšiřovaly okruh svých záměrů a spolupracovaly např. i se Svazem socialistické mládeže. Mnohé formy a prostředky byly využívány, ve srovnání se zahraničními činnostmi kulturních zařízení byly však stále rezervy.

V 80. letech si americké instituce určily cíl, a to primárně spojit lidi s objekty. V praxi bylo lektorům doporučeno, aby podporovali delší prohlížení děl, přemýšlení o nich a hodnocení jejich reakcí. Zároveň se konkretizovalo přizpůsobení výuky odborníkům či laikům. Snaha podporovat návštěvníky v aktivní tvorbě a utváření vlastních názorů na díla zprostředkovávala metoda galerijní výuky pomocí pokládání otázek. Cílem této strategie bylo povzbudit aktivní myšlení a proces učení, na kterém se návštěvníci sami podílejí.⁵⁹

V Británii během 20. století byl vývoj muzejního vzdělávání pomalejší, neboť neexistovaly silné závazky ke vzdělání na muzejním poli. Až koncem 20. století bylo napočítáno 362 specialistů na vzdělávacích postech umístěných ve 154 muzeích.⁶⁰

3.1.5. Zpřístupnění a zprostředkování umění po roce 1989

V posledních desetiletích se stále více prohlubují či zpřesňují specializované pracoviště a profese, které se objevují i v oblasti umění. Profilují se specialisté, kteří napomáhají tomu, aby umění promlouvalo k divákům. Vše jde ruku v ruce s faktorem rostoucí hospodářské vyspělosti, která lidem umožňuje více času na mimopracovní aktivity, do nichž patří návštěvy kulturních institucí. Po roce 1989 se zvýšil počet státních muzeí i galerií, stejně tak tomu je v soukromém sektoru zprostředkování umění.

⁵⁹ BURNHAM, Rika - KAI-KEE, Elliott, pozn. 17, s. 39–47.

⁶⁰ HOOPER-GREENHILL, pozn. 17, s. 5.

Skutečností však zůstává jakási bariéra v kontaktu a pochopením současného umění širokou veřejností. Vzrůstá počet institucí, které se věnují vysvětlování a zprostředkování umění. Vzniká tak nová úloha odborných pracovníků, kteří se řadí mezi muzejní pedagogy a galerijní lektory. Ti vypracovávají různé formy a typy programů, čímž napomáhají veřejnosti umění lépe přibližovat a vysvětlovat. Pravidlem zůstává, že čím komplikovanější je současné umění, tím je potřeba lepší propracovanosti jeho zprostředkování. V dnešní době můžeme již zcela vyčlenit a popsat práci specializovaných muzejních pedagogů, kteří se zaměřují na prezentaci sbírek, prohlídek a dalších programů pro veřejnost. Vzniká tak pozice pro samostatné pedagogické oddělení, jež zahrnuje všechny metodiky, lektory, animátory a muzejní pedagogy, kteří se také zabývají vedle kurátorů a teoretiků zprostředkováním uměním.⁶¹

Výzkum a zpracování této problematiky je velmi aktuálním a potřebným tématem. Setkáváme se zde s různými způsoby a metodami, jimiž lze umění veřejnosti nejlépe přiblížit. Umělecko-výchovné snahy, které se postupně stále více rozvíjejí a dostávají do podvědomí návštěvníku různých věkových kategorií, mají za hlavní cíl probudit zájem o umění. Umělecká tvorba může být stejně zajímavá jako ostatní vyvíjené činnosti. Pomocí citového zážitku může posluchač lépe proniknout do vývoje dějin umění, či samotných historických událostí. V neposlední řadě interpretování výtvarného díla vede člověka k vytvoření si vlastního názoru na hodnoty a výtvarný počin.⁶²

Při zpracovávání programů je důležité se řídit podle určité metodiky. Při způsobu zprostředkování umění veřejnosti je důležité zmapovat celkovou společenskou a kulturní atmosféru, která v blízkém okolí instituce panuje. V každém městě je velmi různorodý zájem o určité typy umění, který se objevuje v malém procentu celkového složení obyvatelstva.⁶³

⁶¹ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 17–20.

⁶² HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 64

⁶³ V roce 1997–2002 proběhl program s názvem Brána muzea otevřená, jehož cílem bylo rozvíjet vzdělávací funkce muzeí a galerií v České republice. Tyto instituce po roce 1989 postrádaly cílenou spolupráci s veřejností. Jednotlivé instituce měly za úkol vytvořit modelové příklady projektů s doprovodnými výstupy v jednotlivých oblastech muzejní a galerijní pedagogiky. Vzdělávací seminář poskytl pracovníkům teoretické zázemí pro vytváření modelových příkladů. Programu se zúčastnilo 40 pracovníků muzeí a galerií, kteří vypracovali pro danou instituci modelový program. Následné granty mohly získat všechny kvalitní programy. Mezi lety 1997–2002 bylo podpořeno 250 projektů. Mezi ně patřila i Oblastní galerie v Liberci. Více k tématu BRABCOVÁ, Alexandra, pozn. 15.

Na počátku 21. století pronikají doprovodné programy do českých muzeí či galerií intenzivněji. Inspiraci mohou hledat např. ve Velké Británii, kde vzdělávací programy patří mezi aktivity většiny kulturních institucí a zároveň jsou chápány jako potenciál budoucnosti. Role muzeí umění není limitována pouze na ochranu objektů, důraz má být kladen na interpretaci a sdělování uměleckých předmětů, které produkují zdroje učení. Kontext učení v muzeích a galeriích je odlišný od učení ve školách. Tyto instituce by měly být zdrojem překvapujícího a příhodného zprostředkování uměleckých děl, které vyvolají v divákovi zvědavost či inspiraci k novým idejím. V Británii začal zvýšení zajištění vzdělání v muzeích a jiných kulturních organizacích řídit centrálněji stát, který podporoval rozvoj vládních dotací. V současnosti je aktuální teoretizovat učení a kulturu s cílem vytvořit kulturní teorii vzdělání. Zároveň musí jít ruku v ruce s jejím zkvalitňováním, jež se projeví v potenciálu daného muzea či galerie.⁶⁴

Úkolem pro budoucnost zprostředkování umění v rámci muzejních či galerijních doprovodných programů je vytvořit pedagogiku, která bude respektovat hlas návštěvníků, lektorů, kurátorů a historiků umění.⁶⁵ Do této role zástupce kulturních institucí je vložen lektor či pedagog, který musí být seznámen s historickými a logickými vztahy mezi interpretačními pohledy.

3.2. Typologie programů

Vycházím ze základního rozdělení, které uspořádal Radek Horáček ve své práci o zprostředkování umění.⁶⁶ Pro hlubší vnímání výtvarných děl a jejich zprostředkování se postupem času stabilizovaly metody, které jsou v instituci divákovi nabízeny. Formy práce jsou ustáleny a doprovodné programy jsou utvářeny s ohledem na konkrétní typ výstavy. Tím se vymezily jednotlivé typologické formy, které se obměňují pomocí technických pomůcek a přizpůsobují se jim teoretické a praktické části programu, které jsou uzpůsobeny podle zaměření galerií a muzeí. Primární podmínkou, která má vést k úspěšnému naplnění doprovodného programu, je to, aby byl kladen důraz především

⁶⁴ HOOPER-GREENHILL, Eileen, pozn. 18, s. 1–13.

⁶⁵ BURNHAM, Rika - KAI-KEE, Elliott, pozn. 17, s. 48.

⁶⁶ HORÁČEK, Radek, pozn. 11.

na typ výstavy, prostorové podmínky, věkové složení, osobitou situaci a délku programu. Je důležité si uvědomit, že vše by mělo být modifikováno na určitou skupinu pozorovatelů umění, a to podle daných možností a forem.⁶⁷

Zprostředkování umění je primárně založeno na komunikaci mezi pověřeným zprostředkovatelem mezi výtvarnými díly a návštěvníky. Za cíl si klade přiblížit umění široké veřejnosti, pomáhá rozvíjet vnímání uměleckých děl a pochopení myšlenek autora. Podle obsahu a náplně lze stanovit tři základní typy programů.

Programy s důrazem na výklad a práci, patří mezi teoretické metody. Do této skupiny se začleňují přednášky, prohlídky a besedy. Druhým typem jsou programy, které vycházejí také z teoretických poznatků, ale jsou převážně zaměřeny na praktickou činnost. Do této skupiny se řadí ateliéry, praktické kurzy a tvůrčí dílny. Kombinaci teoretické problematiky s praktickými dovednostmi lze označit jako programy smíšené. Jasným příkladem toho jsou animace, které vedou k rozvíjení vyučování výtvarné tvorby a kreativity pomocí teoretických poznámek. Právě tento typ je ideální pro programy na výtvarných výstavách, který je podmíněný důrazem na věkové složení jednotlivých skupin.⁶⁸

3.2.1. Teoretické metody

Nejdelší tradici mají prohlídky s průvodcem, které jsou z hlediska náročnosti na přípravu nejvýhodnější a nejméně nákladné, co se týče speciálních technických pomůcek. Besedy bývají tematicky zaměřené a aktivita návštěvníků probíhá v určitém dialogu s lektorem. Samotný autor díla může promluvit k pozorovateli při besedách s umělci a naopak může přijímat kladné či záporné projevy z řad návštěvníků. Lektor je v tomto případě v pozici koordinátora, který vede diskuzi a reaguje na podněty návštěvníků. Teoretické metody se využívají i při sympoziích a konferencích.⁶⁹

⁶⁷ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 61–62.

⁶⁸ Více k tématu např. FERENCOVÁ, YVONA, pozn. 19.

⁶⁹ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 65.

Prohlídky s průvodcem

Tento typ zprostředkování umění a výtvarných exponátů je historicky nejtradičnější, a za hlavní cíl si klade provést návštěvníka výstavou s odborným výkladem. Častým označením bývá komentovaná prohlídka výstavy. Čistě teoretický program je založen na tlumočení informací, které divákovi obohatí jeho pozorování a je znám již z dob osvícenství.⁷⁰

Při vypracování tohoto typu prohlídky musí být splněny základní požadavky, a to informace přenášené z tlumočnicka umění na návštěvníka musí být odborně správné, přiměřeně obsáhlé a s ohledem na věkové složení dané skupiny návštěvníků, srozumitelné a poutavé. Prohlídka tak může mít různou kompozici s ohledem na sdělování poznámek divákovi. V některém případě může být přínosné se zaměřit pouze na významné či typické exponáty, a zprostředkovat tak kvalitní prohlídku výstavou.

Návštěvník je v této roli spíše pasivním pozorovatelem, ale často se stává, že i on se zapojí do programu diskusními otázkami na určitý problém. Při delším trvání prohlídky může nastat snížené soustředění diváka, v tomto případě je přínosné položení otázky do publika s úmyslem oživit jejich koncentraci. Cítlivě vedený komentář k daným dílům, který může být obohacen o drobné animační cvičení, vede k oživení prohlídky a může být aplikován na jakoukoli skupinu s ohledem na tělesnou dispozici.⁷¹

Besedy

Problematika besed o umění by měla vést k vzájemnému propojení citových a racionálních poznatků při rozpravách o umění, přičemž zůstat teoreticky výkladově zaměřená. Samotné besedě by měl předcházet vstupní či úvodní komentář, který utřídí základní informace před samotnou diskusní výměnou názorů. Prvotním cílem besedy je zprostředkování poznatků, které se snaží vzbudit v posluchači jeho samotné tvořivé přemýšlení. Beseda je založena na metodě rozhovoru, který napomáhá návštěvníkovi lépe formulovat a sdělovat vlastní názor, či formulovat vlastní otázky.⁷²

⁷⁰ Odborný výklad k vystaveným výtvarným dílům má dlouho historii. V druhé polovině se touto problematikou zabývali mnozí výtvarní pedagogové. Více k tématu např. UŽDIL, Jaromír - ZHOŘ, Igor, pozn. 14.

⁷¹ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 66.

⁷² HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 67.

Besedy se od samotných komentovaných prohlídek liší po obsahové stránce. Rozmluva o umění, která je založena na komunikaci přednášejících a dotazech účastníků, může být soustředěna monotematicky na určité dílo. Zatímco komentované prohlídky se snaží seznámit s celou expozicí, čímž převládá kvantitativní stránka nad hlubším nastíněním problematiky.

Besední setkání může probíhat ve školních lavicích, na jednotlivých výstavách před originály či v jakémkoli jiném prostředí, které je uzpůsobeno k přednáškovým záměrům a může zde být využita přenosná reprodukce, videodokument aj. Beseda musí být předem velmi dobře připravena a uzpůsobena dané skupině posluchačů. Její pojetí může být velmi různorodé, avšak vždy by měly být stanoveny základní a doplňující cíle, podle nichž je veden postup. Besedy mohou být zaměřeny na problematiku k poznání technologických postupů, řešení kompozice, způsobu práce s barvou či zaměření se na dobovou historickou atmosféru. Mohou být vedeny i jako komunikační cvičení, které se snaží vést program podle kladených otázek pozorovatelů a zapojuje jejich tvůrčí myšlení.⁷³

Dnes již poměrně běžnou metodou užívanou v galeriích a muzeích výtvarného umění jsou samotné besedy s umělci. K těmto programům bývají shovívaví především umělci, kteří preferují živá setkání s diváky a umožní mu přiblížit jeho osobnost z té skutečné stránky, než z té zprostředkované jenom výtvarným dílem. Dalším přínosným aspektem může být snadnější přístup k odpovědím na otázky od samotného autora, které by lektor někdy obtížněji zodpovídal.

3.2.2. Praktické metody

Hlavním rozdílem od teoretických programů je zde stěžejní důraz kladen na samotné zapojení účastníka k výtvarné činnosti. Zpravidla jsou tyto programy tedy zaměřeny na praktickou činnost návštěvníků. Pro tuto metodu je důležité vyhranit delší

⁷³ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 68.

časový úsek, který poskytuje dostatečné množství času se hlouběji seznámit s výtvarnou tvorbou.⁷⁴

Kurzy, ateliéry a tvůrčí dílny

Kurzy bývají zcela začleněny do tohoto dělení, protože jejich náplní je praktická činnost účastníků. Tyto aktivity mohou mít tři základní zaměření, a to prohlídky, praktické kurzy a ostatní doprovodné programy. Rozvíjejí dialog s výtvarnými díly a následnou vlastní tvůrčí možnost, které je zde primárně věnováno delší časové vymezení. Lektori se zde mohou zaměřit na technicky složitější práce s různými materiály, které mohou uskutečnit ve specializovaných dílnách nebo ateliérech dané instituce, muzeu či galerii. Při tvůrčích dílnách je kladen důraz na rozvoj kreativity a vztahu k uměleckým předmětům.⁷⁵

Podle pracovního zaměření bývají ateliéry uskutečňovány přímo s výtvarným umělcem. Tento typ je náročný na organizační i finanční stránku, ale bývá velmi inspirativní z pozice účastníků, kteří mají možnost pracovat přímo s umělcem. Divák tak může nahlédnout a poznat obsahovou i technickou stránku umělcovy práce.

V některých případech zde vzniká osobitý kolektiv lidí, kteří se setkávají na tvůrčích dílnách pravidelně a naleznou v sobě pochopení a nadšení pro podobný zájem. Vedle toho je velmi přínosný individuální přístup k jednotlivým účastníkům, kteří kurzy navštěvují pravidelně. Výstavní instituce se pro ně stává místem, kde tráví svůj volný čas.

3.2.3. Smíšené programy

Tento typ programu je kompromisem mezi předchozími dvěma možnostmi, a to spojením teoretických poznatků s praktickou tvořivostí diváka. Toto propojení nemusí být přesně rozdělené, záleží především na konkrétní výstavě, záměru lektora a věkovém

⁷⁴ V současné době mnohé instituce předepisují tyto aktivizující formy zprostředkování nejen současného umění. Zážitek patří mezi jedinečné formy poznání kulturně – historického dědictví a výtvarně edukativního procesu. Více k problematice např. HORÁČEK, Radek – ZÁLEŠÁK, Jan, pozn. 24.

⁷⁵ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 69

složení skupiny. V základní koncepci musí být dodržováno, aby účastníci nezůstali pouze v roli posluchačů, ale sami se zapojili do aktivní tvorby.⁷⁶

V současné době stále rozšířenějším typem smíšeného doprovodného programu jsou animace. Tento výraz byl převzat z anglického slova a v českém prostředí se ustálil. Termín animace je vysvětlován jako oživení vystavovaných exponátů na výstavě pomoci předpřipravené tvůrčí činnosti.⁷⁷

Animace

Termín animace má vyjadřovat impuls k osobní tvořivosti a činnosti. Přináší návštěvníkovi přímý kontakt s výtvarným dílem, rozvíjí i další jeho smysly a navozuje bohatší zážitek a nové zkušenosti. Tento typ propojení teoretických poznatků s aktivní praktickou činností vede k lepšímu podvědomí účastníka o daném výtvarném díle. Vytváří se tak ideální podmínky k propojení citového a racionálního vnímání díla.⁷⁸

Prvotním zamyšlením nad strukturou animace je samozřejmě typ výstavy a tematický záměr. Důležité je si stanovit, jak bude zastoupena teoretická a následná praktická část. Hlavním však zůstává to, že praktická část navazuje na prohlížené výtvarné dílo, které inspiruje návštěvníka k vytváření vlastní výtvarné činnosti za pomoci různých technik a materiálů. Tvůrčí program může být s ohledem na konkrétní výstavu proveden přímo před výtvarnými díly, exponáty nebo se odehrává mimo, a to v ateliérových dílnách či jiných vyhraněných prostorech. Prostory jsou často uzpůsobeny i počtu účastníků, který ovlivňuje vzájemný vztah i inspiraci v kolektivu. Nejběžnější posloupností animace bývá taková, že nejprve krátké seznámení s prostředím, následuje teoretický výklad a prohlídky exponátů. Poté se přistupuje k praktické činnosti, která je uzpůsobena nejčastěji tématu dané výstavy. Na závěr nesmí chybět diskusní hodnocení či závěrečný výklad, a samotné zhodnocení účastníků programu.⁷⁹

⁷⁶ Propojení citového prožitku opět pomáhá zprostředkovat edukační systém, který umožňuje orientaci kultuře i ve světě výtvarného umění. Vzdělávání je v současné době přítomné i v aktivitách galerií a muzeí. Více o propojení potřeby prožívání umění a samotné interaktivní zkušenosti např. FULKOVÁ, Marie, pozn. 16., s. 10–21.

⁷⁷ HORÁČEK, Radek, pozn. 11, s. 71.

⁷⁸ HORÁČEK, Radek – ZÁLEŠÁK, Jan., pozn. 24.

⁷⁹ HORÁČEK, Radek, pozn. 9, s. 71–79.

Umělecká výchova v podobě spojení teoretických a praktických dovedností si za cíl klade přivést diváka k uměleckému dílu. Seznamuje s dílem, s jeho postavením v dějinách umění, ukazuje a zprostředkovává vztah k soudobému chápání světa, a navozuje touhu po samotném praktickém tvoření. Jedním z nejpodstatnějších přínosů animace je rozvíjení osobní tvůrčí schopnosti. Tuto formu lze uskutečnit spojením školy či veřejných institucí s pedagogickými odděleními v galeriích a muzeích, které se s současné době těší velkému rozvoji.⁸⁰

Všechny tyto aktivizující programy patří jak k rozvoji vnímání umění, tak k tomu, aby napomohly oživit vztah veřejnosti k výtvarnému umění. V současné době se těmto typům zprostředkování umění věnuje převážná část nejen muzejní a galerijní podoby.⁸¹

⁸⁰ HORÁČEK, Radek, pozn. 9, s. 74.

⁸¹ Více o konkrétních uskutečněných projektech, které zahrnují metodu doprovodných programů ke stálým expozicím a výstavám v českém prostředí např. BRABCOVÁ, Alexandra, pozn. 15, s. 143–580.

4. Oblastní galerie v Liberci

V následující části předložené práce se věnuji problematice zprostředkování uměleckých sbírek veřejnosti v Oblastní galerii v Liberci. Ta vznikla na základě vyčlenění výtvarných sbírek původního Severočeského muzea, jež spravovalo muzejní kuratorium od roku 1945. Správcem uměleckých sbírek byl v letech 1945–1958 liberecký akademický malíř Jaro Beran, který se následně stal i prvním ředitelem galerie. Pro umístění a patřičnou prezentaci sbírek se Jaro Beranovi podařilo získat bývalý palác Johanna Liebiega,⁸² kde galerie sídlí od roku 1946 dodnes. Roku 1953 se galerie připojila do sítě státních galerií, získala tak právní samostatnost i název Krajská galerie v Liberci.⁸³

V průběhu druhé poloviny 20. století se galerie stala důležitou součástí libereckého kulturního prostředí, jež zásadně ovlivňovalo nazírání veřejnosti na umění. S tím spojená je i problematika vzdělávání dětí pomocí uměleckých sbírek, jež školám zprostředkovávala muzea či galerie. Než přistoupím k samotné aktivní činnosti galerie, nabízí se písemně zachytit příspěvek věnující se výchově dětí pomocí umění z roku 1906 přímo v Liberci.

4.1. Počátky zprostředkování umění v Liberci

Význam myšlenky otevřít výtvarné umění školám byl v libereckém prostředí předkládán již před 110 lety. Příspěvek s názvem *Die Kunst im Leben des Kindes*⁸⁴ (*Umění v životě dětí*) byl otištěn v obsáhlé německy psané publikaci k výstavě českých Němců v roce 1906. Rozsáhlá liberecká výstava se věnovala úspěchům Němců z Čech v oblasti průmyslu, zemědělství, školství i kultuře a umění. Tento způsob prezentace nebyl v tehdejší době ojedinělý. Podobné přehlídky, které podporovaly především průmyslovou výrobu, se konaly v Evropě po celé 19. století. V Liberci, v tehdejší době známém jako německém centrum Reichenberg, proběhla soudobá regionální přehlídka,

⁸² ŘEHÁKOVÁ, Nad'a, pozn. 20, s. 7.

⁸³ KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 2. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4. S. 455.

⁸⁴ ARNOLD, Erhard, pozn. 2, s. 201–208.

kteřá předčila podobné výstavy nejen svým rozsahem. Ojedinělá byla i radikálnějším politickým charakterem, který využili čeští Němci k pádné argumentaci pro existenci německy osídlené části země s názvem Deutschböhmen, tedy Německých Čech.⁸⁵

Výstaviště se nacházelo v prostoru kolem dnešní Husovy ulice a celkový projekt byl dílem profesora vídeňské techniky Maxe Fabianiho, v té době jednoho z nejuznávanějších výstavních architektů. Hlavní výstavní pavilony tvořily pět na sebe navazujících rozlehlých hal, které nesly znaky secesního umění. Pavilony patřily např. soudobým pivovarům, sklárnám, strojírenským, tiskařským a nakladatelským firmám.⁸⁶ V pavilonu města Liberec byla poprvé vystavena obrazová sbírka, kterou shromáždil továrník a mecenáš umění Heinrich Liebieg. Kvalitní soukromou sbírku evropského umění odkázal městu Liberec, který ji následně po liberecké výstavě převedl do sbírek muzea. O téměř padesát let později se tato sbírka stala kmenovou částí vzniklé Oblastní galerie.⁸⁷

Součástí velkolepého komplexu se stala výstava představená rodinnou tiskařskou a nakladatelskou firmou F. Schönthaler a synové.⁸⁸ Ve dvou mobilních stavebách uspořádali proměnné výstavy s názvem Umění v životě dítěte, jež měly připomenout, že ke správnému vzdělávání dítěte patří i výchova k estetickým kvalitám.

Po ukončení výstavy zůstaly mnohé impulsy a hodnocení proběhlé události stále přítomny. V roce 1909 vznikla rozsáhlá práce o liberecké výstavě redigovaná Erhardem Arnoldem.⁸⁹ Součástí obsáhlé publikace *Die Deutschböhmische Ausstellung Reichenber 1906* je příspěvek se stejnojmenným názvem *Die Kunst im Leben des Kindes (Umění v životě dítěte)*, který dokládá myšlenku vzdělávat přicházející generaci i v uměleckém duchu. Výtvarná činnost měla mít schopnost otevřít oči dítěte k možnosti porozumění malíře.

⁸⁵ Celá Evropa byla v tehdejší době prostoupěna nacionalismem. Nacionální charakter provázal i libereckou výstavu, avšak měl výrazně radikálnější důraz. Hlavním centrem úsilí o národní rozdělení Čech a vytvoření zvláštní provincie s názvem Deutschböhmen byl německý Liberec. Politický charakter výstavy vyplíval i ze samotného názvu akce, který zněl Deutschböhmische Ausstellung. Více k tématu: MELANOVÁ, Miloslava, pozn. 1., s. 12–20.

⁸⁶ Rozmanitost vystavovaných předmětů svědčila o nezvyklém rozsahu liberecké výstavy, která byla oslavou soudobého technického, vědeckého a uměleckého pokroku. Kromě hlavních výstavních hal zde bylo více než sedmdesát dalších objektů, které sloužily k reprezentaci oborů nejen z oblasti severních Čech. Více k tématu MELANOVÁ, Miloslava, pozn. 1.

⁸⁷ MELANOVÁ, Miloslava, pozn. 1, s. 33–34.

⁸⁸ ARNOLD, Erhard, pozn. 2, s. 201.

⁸⁹ Školní inspektor Erhard Arnold patřil mezi členy libereckého městského zastupitelstva i jednacího výboru vedení výstavy. MELANOVÁ, Miloslava, pozn. 1, s. 5.

Autor textu předložil tři možnosti či příležitosti, jak a pomocí čeho v dětech probudit vztah k umění. První pomůckou byly obrázkové knížky umělců pro nejmenší věkovou kategorii, kterou mohly děti vidět na výstavě. Hlavní důraz kladl na barevnou formu obrázků, ostré obrysy, srozumitelnost a s tím spojené pohádky. Text dokumentuje např. nakladatelství Hermann a Friedrich Schaffstein, i mnoho dalších názvů knih⁹⁰ a autorů. Druhým směrem byly knihy s obrázky pro všechny věkové skupiny dětí a časopisy vydávané například německým zemským vydavatelstvím učitelů.⁹¹ Třetí pomůcku tvořily obrazy na stěnu pro dům či školu.⁹² Poslední zmínka se týkala výstavy německého spolku pokrokových žen z Prahy na téma, jak pokrokově vychovávat děti a rozvíjet talent pomocí různých předmětů. Dále se na výstavě objevovala keramika a umělecké dětské oblečení instalované i na figurínách. Z předmětů byly vystaveny hračky typu modelů strojů, pokojíčky, stavebnice i modely mlýna a zámku. Mezi zajímavé exponáty patřila uzavřená láhev s modelem tkalcovského stavu či sbírka dětských kreseb všech národů a světadílů.⁹³

Výstava obsahovala vše, co si lze představit pod názvem Umění v životě dítěte. Názor autora příspěvku nabádal k tomu, že není nutností poučovat děti o uměleckých dílech, ale vychovat je tak, aby se je naučily cítit a vnímat samy. Pokud žák našel umělecký obraz ve škole, hlavní cíl byl spatřován ve správném estetickém pohledu na umění, jež vedl k radosti z krásy a prospěchu mládeže.

Výstava z roku 1906 uspořádaná v Liberci měla sloužit především k propagaci vystavovatelů, a to výrobců, nakladatelů apod. Avšak příspěvek věnovaný výstavě dokládá význam estetického citění ve výchově mládeže, jemuž byla věnována pozornost na počátku 20. století i při významné liberecké výstavě. Text dále potvrzuje tehdejší problematiku vnímání a nazírání dětí na umělecká díla v severočeské oblasti. V Liberci, kde během následujících pár desítek let byla založena instituce zprostředkující výtvarná díla jak dětem, tak široké veřejnosti.

⁹⁰ Die Lustigen Seeleute von Gustav Falcke, die Arche Noah, der Kleine Nimmerlatt und Knecht Ruppert. Více ARNOLD, Erhard, pozn. 2, s. 202.

⁹¹ Dále uvádí nakladatelství Fischer a Franke, Düsseldorf apod. Více ARNOLD, Erhard, pozn. 2, s. 204.

⁹² Text dokládá výstavu nástěnných obrazů do dětských pokojů, obrazy na školní stěny a návrhy ilustrací pro dětskou knihu. Nakladatelství Georgie Bell and Sons, London, York Str. Cement Garden. Více ARNOLD, Erhard, pozn. 2, s. 205.

⁹³ ARNOLD, Erhard, pozn. 2, s. 207–209.

4.2. Poválečné uchování a prezentace sbírek v 50. letech

První řádky kapitoly věnované Oblastní galerii v Liberci již nastiňují stručný počátek této instituce, jež vznikla na základě výtvarných sbírek spravovaných muzejním kurátorem od roku 1945. Prvním správcem výtvarných sbírek se stal malíř Jaro Beran,⁹⁴ jemuž se podařilo pro pozdější galerii získat bývalý palác Johanna Liebiega.⁹⁵ Poválečné období galerie bylo věnováno především shromažďování a znovuutřídění sbírek odkazu průmyslníka Heinricha Liebiega. V roce 1946 byla veřejnosti zpřístupněna první expozice.⁹⁶ Zpočátku jediným odborným pracovníkem galerie byl první ředitel Jaro Beran, který zajišťoval veškerou výstavní činnost i běžný chod galerie. Ve zprávách o činnosti galerie uchovaných v archivu OGL jsou uloženy zprávy Jaro Berana z tohoto počátečního období, který v květnu 1948 naznačil smysl a další směřování galerie. Jaro Beran ve zprávě uvedl: „*Vlastním úkolem galerie je výchovně kulturní. Má upozornit návštěvníka na nejvýznamnější malíře všech výtvarných údobí v daných možnostech sbírky liberecké galerie.*“⁹⁷

O další činnosti spojené se zprostředkováním sbírek širší veřejnosti se více dozvídáme z archivních materiálů až po roce 1954. Galerie shromažďovala nové přírůstky převážně českého umění, z nichž později vznikla sbírka českého malířství 20. století.⁹⁸ Tento obrazový fond vytvářel první sbírky českého malířství v liberecké galerii, jehož instalaci, spolu s tvorbou výstav přechodných, byla věnována hlavní pozornost. Postupem času se v galerii stabilizovaly postupy a formy prezentace uměleckých sbírek veřejnosti. Zpráva o galerii výtvarných umění dokumentuje snahu o lepší propagaci výstav i závazek v prohloubení styku se školami.⁹⁹ Galerie svůj cíl utváření konkrétních výstav pro spolupráci se školami zpracovávala mezi lety 1951–

⁹⁴ SOkA Liberec, fond Beran Jaro, akademický malíř, Liberec, fond č. 169.

⁹⁵ Stálá expozice českého umění 20. století vznikla v roce 1961. Více k tématu ŘEHÁKOVÁ, Naďa, pozn. 20, s. 20.

⁹⁶ KARPAS, Roman et al., pozn. 83, s. 445.

⁹⁷ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2.

⁹⁸ Více k tématu vzniku sbírky českého malířství 20. století v OGL např. ŘEHÁKOVÁ, Naďa, pozn. 20.

⁹⁹ SOkA Liberec, fond Beran Jaro, akademický malíř, Liberec, inv. č. 33, kart. č. 11. Zpráva galerie výtvarného umění Severočeského muzea v Liberci.

1952.¹⁰⁰ Již od roku 1953 liberecká galerie ožila díky novým návštěvníkům z řad nejmladších.¹⁰¹

Instituce se stala místem, kam mířili žáci a žákyně všeobecných škol, aby shlédli tematické výstavy připravované podle osnov výtvarné výchovy. K výstavám galerijní pracovníci vytvořili vypracované informativní textové pomůcky, jež učitelé používali k výkladům. Výstavy se týkaly především pohledu do socialistické společnosti i objasnění historických událostí, které tehdejší režim chtěl vrýt dětem do paměti. Příkladem mohou být výstavy s názvy *Velká říjnová socialistická revoluce*, *Tvůrci socialistické společnosti*, *Staré revoluční umění i Budování socialismu u nás*, které probíhaly v letech 1953-1954.¹⁰² Do období po roce 1950 může být zařazen počátek existence putovních výstav pro školy. Tyto putovní výstavy pravděpodobně vzešly z výstav tematických, jejichž návštěva byla povinnou součástí vyučování všeobecných škol.¹⁰³ Na tyto výstavy zvala galerie prostřednictvím Krajského národního výboru všechny školy. Zájem ze stran školy neodpovídal požadavkům KNV, a to i přesto, že jednotlivé školy mohly témata výstav ovlivňovat.¹⁰⁴

První zmínky o mimoškolních putovních výstavách se vážou k roku 1953, kdy pravděpodobně první proběhla ve Vratislavicích v Toko n. p.¹⁰⁵ Galerie se právě v roce 1953 stala samostatnou krajskou institucí, tudíž koncepce putovních výstav byla zařazena mezi výstavní činnosti nařízené Ministerstvem kultury.¹⁰⁶ Putovní výstavy se konaly převážně v jiných obdobných institucích (muzeum Jilemnice, galerie Karlovy Vary), kulturních domech (Rumburk) a ve velkých výrobních podnicích (Preciosa Jablonec nad Nisou, Velveta Vansdorf). Místa putovních výstav se v následujících

¹⁰⁰ Období tvoří orientační vymezení stanovené na základě zprávy z roku 1951 o plánu spolupráce se školami a z roku 1953 již dokumentované konkrétní výstavy pro školy.

¹⁰¹ SOKA Liberec, fond Beran Jaro, akademický malíř, Liberec, inv. č. 35, kart. č. 12. Přehled výstav uspořádaných v roce 1953.

¹⁰² V době od 1. 11. 1953 - 30. 8. 1954 probíhaly v galerii čtyři tematické výstavy pro školy s názvy: *Velká říjnová socialistická revoluce*, *Tvůrci socialistické společnosti*, *Staré revoluční umění*, *Budování socialismu u nás*. Výstavy byly cíleně zaměřeny na žáky 4. - 7. ročníků. SOKA Liberec, fond Beran Jaro, akademický malíř, Liberec, inv. č. 35, kart. č. 12.

¹⁰³ Nepodepsaný dopis z 13. dubna 1954 k rukám inspektora KNV Kaliny. Archiv OGL, fond Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2.

¹⁰⁴ Archiv OGL, pozn. č. 103.

¹⁰⁵ TOKO n. p. působil ve Vratislavicích. Tehdejší národní podnik se věnoval výrobě textilií, především výrobě koberců.

¹⁰⁶ Ministerstvo kultury, odbor umění / galerie. Zpráva o plnění úkolů krajské galerie v Liberci podle plánu na rok 1953–1954, Archiv OGL, fond Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2.

letech opakovala. V roce 1954 vznikl ve spolupráci s pionýrskou organizací výtvarný kroužek.¹⁰⁷

Zprostředkování umění je primárně zaměřeno na komunikaci mezi pověřeným tlumočnickem vystavených děl a návštěvníky. I tuto aktivitu galerie nepravidelně, spíše náhodně, poskytovala. Důkazem toho je například vzkaz v knize návštěv za exkurzi členů čs. armády z Liberce: „*Děkujeme za výklad a provedení po všech sbírkách s J. Beranem*“.¹⁰⁸ První ředitel galerie Jaro Beran poskytoval odborné výklady návštěvníkům, jež si vyžádali pomoc k lepšímu pochopení a orientaci ve výtvarných dílech.

Rozpravy o umění patří mezi nejstarší formy zprostředkování umění. Tematické rozmluvy a hlubší nástin problematiky daného tématu výstavy obsahují besedy. Besedy se staly aktivitou zprostředkující umění také v liberecké galerii. Zpráva z archivního materiálu přehledů výstav uvádí: „*Dne 7. února 1954 byla na výstavě ‚Současného polského plakátu‘ uskutečněna beseda o současném polském plakátu a výtvarnictví, spojená s diskusí. Přednášel Stanislav Kovář z Prahy.*“¹⁰⁹ Galerijní aktivity tak přispěly k dalšímu využití pro návštěvníka, kterého besedy obohatily o odbornou rozpravu nad danou problematikou. Zároveň mohly vést k samotnému formulování vlastních otázek posluchačů a utřídění si jejich názorů.

V liberecké galerii se dále postupně ucelila koncepce putovních výstav, které patřily k součásti prezentace a aktivitám vyvíjených k lepšímu zprostředkování výtvarných sbírek veřejnosti. Odborní pracovníci připravili výstavu ze sbírek galerie a uzpůsobili k umístění v různých veřejných prostorech po okresech libereckého kraje. K prvním putovním aktivitám se řadí například výstava „*Česká krajina*“,¹¹⁰ která během roku 1955 putovala do oblasti Košťálova, dále do tehdejšího okresního muzea v Jilemnici a následně do Domu osvěty v Liberci.

¹⁰⁷ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Přehled výstavní činnosti 1946-1955, nedatovaný dokument.

¹⁰⁸ SOkA Liberec, fond Beran Jaro, akademický malíř, Liberec, inv. č. 40, kart. č. 15. Informační zpráva č. 6. červen 1955.

¹⁰⁹ SOkA Liberec, fond Beran Jaro, akademický malíř, Liberec, inv. č. 35, kart. č. 12. Zpráva z roku 1954.

¹¹⁰ SOkA Liberec, fond Beran Jaro, akademický malíř, Liberec, inv. č. 40, kart. č. 15. Informační zpráva č. 10. Říjen 1955.

Myšlenka putovních výstav vznikla v době ředitelování Jaro Berana. K hlavní iniciativě pravděpodobně přispěla Zdena Smutková,¹¹¹ která měla v galerii vypracovanou strukturu oblasti spolupráce s veřejností. Zdena Smutková se soustřeďovala převážně na regionální autory, jimž byl přizpůsoben výběr děl. Kolekce připravované výstavy se skládaly z originálů či reprodukcí. Pokud se jednalo o tehdejší současné grafiky regionálních umělců, putovní výstavy byly skládány z originálů.¹¹² Podle možností se sestavovaly i kolekce reprodukcí, zejména českého umění 19. století, pokud nebyly dostupné originály.

Počátky vývoje aktivit liberecké galerie lze hodnotit velmi pozitivně. Ačkoli se nejedná o doprovodné programy v dnešním slova smyslu, lze v určitých aktivitách spatřovat snahu o rozvoj zprostředkování umění veřejnosti. Hlavní zásluhu na tom měl ředitel Jaro Beran. Z hlediska zprostředkování umění a práce s veřejností je nutné vyzdvihnout práci Zdeny Smutkové. Ta přispěla ke vzniku putovních výstav i četnější spolupráci se školami, které se následně rozvinuly působením ředitelky galerie Hany Seifertové.

Předložené práci tyto galerijní aktivity dokládají první zmínky o spolupráci se školami, jakožto první počátky cíleného zprostředkování umění a způsob zpracování tematických výstav pro školy. Je důležité si však uvědomit, že žákům byly především předkládány názory ideologického režimu, které vytvářel politický tlak nadřízených orgánů.

Období konce 50. let do nástupu Hany Seifertové není v archivních materiálech blíže podloženo a podrobnější informace se vážou až k 60. letem.

4.3. Uvolnění kulturní politiky a nové aktivity OGL v 60. letech 20. stol.

V 60. letech 20. století se galerie stala velice respektovanou institucí. Důležitou součástí galerijní strategie se stalo zprostředkování cenných sbírek veřejnosti, a to díky

¹¹¹ Zdena Smutková se v Oblastní galerii starala o práci s mládeží, později se stala i zástupkyní druhé ředitelky Hany Seifertové. Rozhovor s Hanou Seifertovou, pozn. 8.

¹¹² Zdena Smutková spolupracovala např. s kreslířem a krajinářem Viktorem Vorlíčkem, který mapoval okolí, a galerie mu uspořádala větší výstavu. Rozhovor s Hanou Seifertovou, pozn. 8.

zásluze druhé ředitelky liberecké galerie Hany Seifertové. Roku 1958 vystřídala ve vedení instituce Jaro Berana. Dobu jejího působení lze považovat za jedno z nejslavnějších období Oblastní galerie v Liberci. Zasloužila se nejen o rozsáhlé vybudování cenné sbírky nizozemského malířství 16. - 18. století, ale také o významné sochařské prezentace a výstavy mladých výtvarníků. V 60. letech se ukázala proměna politického myšlení a ideologie KSČ, což se projevilo i v uvolňování poměrů a zmírněné cenzury kulturního života. Kulturní klima se zvolna měnilo ku prospěchu nových aktivit galerie.¹¹³

Rok 1961 se stal díky vytvoření vhodných podmínek pro rozvoj Oblastní galerie v Liberci mezníkem ve vývoji vzdělávací činnosti a spolupráci nejen s různými osvětovými institucemi. Společně s rozsáhlou celkovou opravou budovy galerie se podstatně rozšířily i výstavní prostory a sály. V červenci roku 1961 byla galerie zařazena mezi přední kulturní instituce při Libereckých výstavních trzích. Dále získala významné uznání v rámci zprostředkování výtvarných sbírek veřejnosti pomocí putovních výstav do regionů.¹¹⁴

4.3.1. Putovní výstavy

Hana Seifertová po svém nástupu na místo ředitelky pokračovala ve spolupráci se Zdenou Smutkovou. Koncepci galerie rozvíjela v projektu putovních výstav, které byly posílány několika směry, a to do škol, různých kulturních institucí či továrních závodů. Na základě toho došlo k rozdělení dvou typů putovních výstav, pro školy a pro jiná zařízení vhodná k prezentaci výtvarných sbírek pro veřejnost. Archivní materiály dokládají velkou pozornost galerie ve směru výchovy mládeže a pracujících od roku 1961. Dokument k činnosti galerie z roku 1962 dokládá: *„V roce 1961 Oblastní galerie uspořádala 123 putovních výstav a zařadila se tak ve srovnání s ostatními galeriemi v Čechách a na Moravě na první místo (před brněnským domem umění i před Jihočeskou Alšovou galerií). Dále se v letošním roce poprvé po šesti letech práci projevíly i jiné výsledky osvětové činnosti. V řadě dopisů projevují návštěvníci hodnocení*

¹¹³ KARPAŠ, Roman et al., pozn. 83, s. 455.

¹¹⁴ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Komplexní rozbor práce Oblastní galerie v Liberci v roce 1961.

*putovních výstav a žádají, aby v příslušném místě byly výstavy pořádány pravidelně.*¹¹⁵ Činnost galerie se od roku 1962 výrazně zvýšila, avšak zde byly obavy, že galerie nebude moci vyhovět z finančních důvodů všem požadavkům na putovní výstavy.

Putovní výstavy vytvářené pro školy galerie koncipovala podle učebních osnov výtvarné výchovy. Tyto soubory byly sestavovány tak, aby během tří až pětiletého období seznámily žáky se základem klasické české malby 19. a počátku 20. století, a pronikly k podstatě moderního umění. Výchovu školních dětí pomocí putovních výstav doporučovaly odbory školství a kultury v tehdejších příslušných okresních národních výborech. Soubory výstav se před odesláním do škol připravovaly v galerii společně s doprovodnými texty, metodickými listy, pokyny pro instalaci i výklady pro učitele. Do škol se posílaly soubory reprodukcí nebo soubory grafických listů, kde se žáci seznámili například s grafickými technikami, se způsobem moderní ilustrace apod. Galerie systematicky posílala dvakrát do roka putovní výstavu s textem i případné diapositivy.¹¹⁶ Výstavy byly dále doprovázeny odbornými přednáškami, které měly předcházet studiu literatury příslušného oboru. Dále dvakrát ročně Zdena Smutková organizovala semináře k putovním výstavám pro učitele ve spolupráci s Pedagogickým institutem a Ústavem pro další vzdělávání učitelů. Vyvrcholením této výstavní putovní činnosti byla samotná návštěva galerie dětmi z některých mimolibereckých škol, aby mohly v originálech poznat významná česká výtvarná díla 19. a 20. století.¹¹⁷ Mimořádnou péči věnovala galerie libereckým školám, pro které pořádala pravidelné tematické výstavky. Například díla Karla Svolinského, Dětská grafika, Z protiválečného cyklu Vincenta Hložíka a další. Školám byl vždy podán výklad o dané tematice. Práce Oblastní galerie se školami dostávala významného uznání, jehož důkazem je z roku 1962 Krajská cena za kulturu.¹¹⁸

Po roce 1963 galerie zajišťovala putovní výstavy v 75 školách v tehdejších pěti okresech - Liberec, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa, Děčín a Semilsko. Putovní výstavy se konaly i v jiných kulturních zařízeních (muzeum v Semilech, v Jilemnici, v Novém Boru, Výstavní síň v Doksech, v Mladé Boleslavi), továrních závodech (N. p. Textilana

¹¹⁵ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Přehled nejdůležitějších úkolů Oblastní galerie v Liberci v roce 1961.

¹¹⁶ Oblastní galerie používala jen diafilmy zapůjčené od výtvarného odboru MŠK. V roce 1962 založila vlastní archiv diapositivů, z kterých byly sestavovány tematické celky pro přednášky a besedy.

¹¹⁷ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 1, Komplexní rozbor za rok 1962.

¹¹⁸ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart.č. 2, Přehled činnosti Oblastní galerie v Liberci, rok 1963.

Liberec, N. p. Velveta Varnsdorf), kulturních domech (Dům osvěty v Semilech, Nádražní kulturní středisko v Liberci) i sezónních místech turistického ruchu (hrad Humprecht u Sobotky).¹¹⁹

Četnost zpracování putovních výstav byla opravdu značná a tím spojený je i fakt, že patřily mezi nejnavštěvovanější aktivity galerie. Archivní dokumenty dokládají mezi lety 1961–1965 pořádání okolo 130 výstav za rok, které ročně shlédlo kolem 150 000 návštěvníků.¹²⁰

Galerie zajišťovala dohled, aby se putovní výstavy uskutečnily ve vhodném prostředí a samotné zahájení výstavy prováděli pracovníci galerie. V roce 1965 byla putovní výstava o Josefu Čapkovi poprvé doprovázena připraveným rozbořem o životě a díle autora natočeném na magnetofonovém pásku. Ve stejném roce proběhla výstava o světovém i domácím kubismu, která obsahovala barevné diapositivy, katalog a přednášky, které učitelé prodiskutovali na zvláštním semináři v galerii.¹²¹ Ve stejném roce bylo sestaveno několik nových souborů pro putovní výstavy, např. soubory akvarelů a kvašů Otto Steina, malířské dílo Wilhelma Riedla, atd. Jako v předešlých letech galerie pokračovala v intenzivní práci se školami. V roce 1965 byly instalovány výstavy na 82 školách. Mimo to byly výstavy uskutečňovány v okresních městech či závodních klubech.¹²²

Ne vždy se však galerie těšila patřičnému zájmu ze stran některých ředitelů škol. Galerie se setkávala s komplikacemi z hlediska neschopnosti instituce zajistit ze svých finančních prostředků převozy a náklady spojené s instalací a průběhem zapůjčených výstav.¹²³

V roce 1966 galerie uspořádala celkem 138 putovních výstav ve školách i jiných institucích. Mezi zajímavá místa, kde se vystavovaly výtvarné sbírky galerie patří např. zámek v Zákupech (Zapomenutí malíři libereckého biedermaieru), zámek Lemberk (Lukáš Lydenský) aj. Putovní výstavy byly stále zajišťovány v pěti okresech. Druhá polovina 60. let přinesla radikálnější zhodnocení tehdejší aktuální činnosti galerie. Mezi

¹¹⁹ Galerie hledala prostory pro přechodné instalace výstav v různých institucích v dosahu kraje. Patřily mezi ně muzea, národní podniky, kulturní domy i státní hrady a zámky. Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Plán putovních výstav na rok 1964.

¹²⁰ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Tabulka o činnosti Oblastní galerie v Liberci, příloha ke zprávě.

¹²¹ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Přehled činnosti Oblastní galerie v roce 1964.

¹²² Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Rozbor činnosti z roku 1965.

¹²³ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Komplexní rozbor za rok 1963.

témata častých diskusí se dostala problematika putovních výstav, která podléhala dobovému kulturnímu programu politiky KSČ. Do konfrontace se dostaly pochyby o odborné koncepci a obavy o převaze kvantity nad kvalitou putovních výstav. Galerie pro tento účel stále připravovala soubory obrazů, kreseb, grafických listů či reprodukcí, avšak mezi vybranými soubory byla mnohdy průměrná výtvarná díla, která ne vždy vypovídala o své odbornosti k danému tématu. Mezi diskutovanou problematikou putovních výstav se objevily i pochyby o místech určených pro instalaci, které mnohdy nepatřily mezi vhodné a důstojné prostředí. Zpráva o postavení a významu galerie z roku 1967 uvádí: „Putovní výstavy jsou obyčejně pokládány za příležitostnou výzdobu místností, než za umělecká díla.“¹²⁴

Tento kritický pohled na koncepci putovních výstav dokládá snahu druhé poloviny 60. let o zkvalitnění mimogalerijních výstav. Galerijním pracovníkům byly stále předkládány osnovy práce s tehdejší mládeží, které měly soustavnou výstavní činností především „vychovat budoucí milovníky a obdivovatele umění“.¹²⁵ Tento budovatelský tón jednotlivých zpráv je třeba brát kriticky s ohledem na tehdejší ideologickou dikci komunistické strany. Naplňování ideálu kultury tehdejší socialistické společnosti nutilo galerie k zajišťování vysokého počtu návštěvníků. V některých případech tento tlak vedl k nepřírozené atmosféře, která lákala návštěvníky i z jiných než výtvarných zájmů o umění. Právě konec 60. let vedl k určitému přehodnocení koncepce putovních výstav a snahu o reorganizaci, kterou však utlumily politické události srpna 1968.

4.3.2. Besedy, přednášky a jiné osvětové činnosti

Po roce 1961 galerie začala používat nové metody a formy zprostředkování umění veřejnosti. Mezi tyto aktivity patřila spolupráce s tehdejšími brigádami socialistické práce libereckých i mimolibereckých závodů. Spolu s nimi se pořádaly v galerii besedy a přednášky týkající se většinou moderního umění.¹²⁶

¹²⁴ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Výhled práce Oblastní galerie v Liberci do r. 1970.

¹²⁵ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Přehled činnosti Oblastní galerie v Liberci v roce 1965.

¹²⁶ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Komplexní rozbor práce Oblastní galerie v Liberci v roce 1961.

Velice úspěšné byly besedy pracovníka NG J. Šípa o obrazech výstavy Holandské malířství 17. století, který podával výklad s následnou diskusí přímo v instalaci výstavy. Mezi úspěšné se zařadil cyklus tehdejších polských filmů o umění pořádaných Čestmírem Krátkým,¹²⁷ jež se uskutečnily v devíti večerech a vyprodaly všechna místa k promítání. Pro hromadné výpravy byly o nedělích a svátcích připravovány výklady a besedy pracovníků galerie. Besedy a přednáškové večery galerie uspořádala například pro Liberec (ZDŠ v Pavlovicích) i v jiných oblastech pro amatérské výtvarníky (Frýdlant).¹²⁸ V dokumentu o plánu práce na rok 1965 se v rámci osvětové činnosti uvádí: „*Příprava přednáškového cyklu Kapitoly s dějin moderního umění (ve spolupráci s PKO). Zajištění lektorů a témat, účast pracovníků na přednáškovém cyklu (dr. Krátký, H. Seifertová). Po dohodě s institutem cyklus promítání filmů o umění.*“¹²⁹

Liberecká galerie kromě pořádání putovních výstav nadále vyvíjela a prohlubovala aktivitu ve spolupráci se školami. Hana Seifertová uvádí: „*Školy byly pravidelně zvány na větší výstavy, i na nějaké průvody, dnes se tomu říká komentované prohlídky. Poskytovala je převážně paní doktorka Smutková, já nebo potom Čestmír Krátký.*“¹³⁰ Galerie poskytovala výklad ve stálých expozicích a proměnných výstavách, a to především s důrazem na objasňování problému moderního umění. Komentované prohlídky žákům pomáhaly k samotnému seznámení a hlubšímu pochopení výtvarných děl. Stálé sbírky byly doplňovány výklady, které poskytovali tehdejší pracovníci galerie s ohledem na dané téma. Školní návštěvy podpořila dohoda s Pedagogickým institutem v Liberci, jehož studenti galerii také navštěvovali. Samotní učitelé vodili své studenty na jednotlivé výstavy a dávali jim vlastní odborné přednášky.¹³¹ V roce 1963 proběhla úspěšná beseda autora s vysokoškolskými studenty na výstavě Jaroslava Šerýcha o soudobné české grafice.¹³²

¹²⁷ Etnograf a historik Čestmír Krátký nastoupil do galerie kolem roku 1966 a intenzivně se začal zajímat o moderní současné umění.

¹²⁸ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Komplexní rozbor za rok 1963.

¹²⁹ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Plán práce na rok 1965.

¹³⁰ Rozhovor s Hanou Seifertovou, pozn.

¹³¹ Například liberecká malířka a pedagožka Eva Kubínová vodila své studenty na výstavy a podávala jim odborný výklad. Z její iniciativy vzešly následné diskuse, ke kterým byli zváni samotní autoři (Aleš Veselý, Adriana Šimonová či Jiří John). Hana Seifertová někdy pedagogům vypomáhala s názorem a informacemi k výkladu pro studenty. Rozhovor s Hanou Seifertovou, pozn. 8.

¹³² Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Komplexní rozbor za rok 1963.

K nejúspěšnějším výstavám instalovaným v galerii v listopadu a prosinci roku 1965 byla Kultura českých synagog. Na výstavě byla uspořádána beseda s ředitelem židovského muzea Bendou, která se setkala s mimořádným zájmem publika.¹³³ Vedle příležitostné přednáškové činnosti pracovníků uspořádala galerie ve stejném roce cyklus filmů o výtvarném umění evropských zemí, zapůjčený ambasádami jednotlivých zemí.¹³⁴

Přednášky a odborné výklady k proměnným výstavám či stálým expozicím poskytovala galerie i veřejnosti. Nejčastější forma odborného výkladu k výstavě byla zprostředkována již při samotném zahájení. Ustálily se teoretické formy zprostředkování umění, které poskytovaly výklad odborníka z řad pracovníků galerie.¹³⁵

Pozice galerie v kulturním životě šedesátých let v Liberci se utvářela velmi příznivě. Zájem mládeže a veřejnosti o výstavy uměleckých děl byl značný. Vše šlo ruku v ruce s uvolněnější atmosférou politického myšlení a kladným postojem liberecké radnice v čele s Jiřím Moulisem.¹³⁶ Galerijní iniciativa byla vyvíjena s velkým pochopením pro aktuální potřeby výtvarného i společenského života. Instituce se stávala cílem dalších návštěvníků, kteří nechodili výhradně za obrazy či sochami. Mezi významnou aktivitu patřilo pořádání letních koncertů na nádvoří galerie.¹³⁷ S ohledem na ideologicky uvolněnou atmosféru byly pořádány veřejné přednášky, které nebyly věnovány pouze výtvarnému umění.

V roce 1967 v období jara a podzimu galerie pořádala dva cykly kulturních večerů, které se zaměřovaly na otázky tehdejší současné kultury a zahraniční filmy o umění. Na jaře byl uspořádán první cyklus s oficiálním názvem Přednášky o kulturní intelektuální a morální problematice přítomnosti. Jednalo se o přednášky s filosofickým podtextem. V Oblastní galerii přednášeli Ladislav Hejdánek, Bohumil Doležal, Josef Šafařík i Václav Havel. Během téhož roku se uspořádalo několik koncertů na nádvoří galerie (např. J. Hnát, J. Páleníček). Rozšířily se odborné výklady o výstavě F. X. Šaldy

¹³³ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Rozbor činnosti Oblastní galerie v roce 1965.

¹³⁴ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Rozbor činnosti z roku 1965.

¹³⁵ Odborné výklady byly poskytovány ke stálé expozici i k proměnným výstavám. Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Plán činnosti Severočeského muzea a Galerie výtvarných umění v období od roku 1961 do roku 1965.

¹³⁶ Více k tématu např. MASÁK, Miroslav. Jiří Moulis. *Ročenka liberecké architektury*. 2009, roč. 4/2008, s. 48-51. ISSN 1801-6227.

¹³⁷ Hana Seifertová uvádí např. koncerty Smetanova kvarteta, Josefa Pálečnicka i další vynikající místní muzikanty, klavíristy. Rozhovor s Hanou Seifertovou, pozn. 8.

a výtvarném umění. Odborné výklady prováděla především Hana Seifertová, M. Votavová nebo M. Šelbický.¹³⁸

Galerii se v polovině 60. let podařilo opravit přilehlou zahradu a využít ji pro sochařské výstavy. Pro tuto činnost našla porozumění v Botanické zahradě v Liberci a navázala s ní spolupráci v organizování sochařských výstav. V roce 1964 proběhla ve spolupráci Hany Seifertové a Ludmily Vachtové¹³⁹ výstava *Františka Muziky a Socha 1964*. Jednalo se většinou o monumentální práce v kameni a kovu umístěné v zahradě galerie a Botanické zahradě. V přednáškové síni Botanické zahrady byly k dispozici filmy o umění a besedy s pracovníky galerie.¹⁴⁰

V druhé polovině 60. let galerie musela stále plnit pokyny a cíle nařízené z vyšších orgánů, avšak činnost ožívala s uvolněnou atmosférou. Jistý obrat v zaměření galerie je patrný i ze zpráv o hodnocení činnosti a výsledků galerie. Nebyla stále předesílána pouze osvětová činnost, ale hlavní cíle byly kladeny na péči o stálou expozici, nákup uměleckých děl, proměnné výstavy, péče o sbírky, publikační činnost, styk galerie se zahraničím (pouze Vídeň, NSR, NDR), propagace galerie, fotooddělení i generální opravám budovy.¹⁴¹

4.3.3. 1968–1969 léta vyvrcholení

Hlavně v druhé polovině 60. let se galerie stala velmi významným kulturním centrem a v její aktivitě se projevilo obrodné směřování předsrpnových událostí. Galerie se dále účastnila kulturního programu Libereckých výstavních trhů vlastní výstavou a pořádala komorní koncerty na nádvoří galerie. Svou činnost vyvíjela pořádáním přednášek pro jednotlivé příležitosti i v přednáškových cyklech. Galerie stále poskytovala přednáškové cykly o umění, filmová představení, hudební programy a další aktivity, které si kladly za cíl přivést do galerie návštěvníky.¹⁴² To vše dokládá

¹³⁸ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Zhodnocení činnosti a výsledku hospodaření v roce 1967.

¹³⁹ Ludmila Vachtová je významná teoretička a kritička umění, autorka studií o soudobém umění a kurátorka řady výstav. Od roku 1971 nemohla publikovat, 1972 odešla do Švýcarska. V 70. letech publikovala pod pseudonymem Jiří Brhlík. Více ŠEVČÍK, Jiří et al., pozn. 57.

¹⁴⁰ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Plán výstav roku 1964.

¹⁴¹ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Komplexní rozbor činnosti Oblastní galerie za rok 1967.

¹⁴² Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Činnost Oblastní galerie v r. 1966.

ideologicky uvolněnou atmosféru, která přispěla k vrcholu kulturního rozkvětu nejen Oblastní galerie v Liberci.

V roce 1968 činnost pořádání přednášek pro veřejnost stále pokračovala. Uskutečněn byl cyklus přednášek o výtvarném umění za účasti Ludmily Vachtové. Hana Seifertová pořádala přednášky i v jiných městech, a to v Karlových Varech a Litoměřicích. Zdena Smutková podávala pravidelně výklady školám i případně jiným výpravám ve sbírkách galerie. Oblastní galerie v roce 1968 chtěla využít nový objekt ve Hřensku a použít ho k výstavě ukázek libereckého *biedermeieru*.

Následné politické události v srpnu roku 1968 velmi ovlivnily činnost galerie. Ve zprávách o činnosti galerie za rok 1968 uchovaných v archivu OGL jsou uloženy rozbor, které uvádí: „Vzhledem k srpnovým událostem byly některé putovní výstavy předčasně uzavřeny, a tím se nedosáhlo plánované návštěvnosti ani tržby. Celková politická situace přinesla zastavení výstavní činnosti a některé výstavy plánované počátkem roku 1969 byly odřeknuty.“¹⁴³ Zrušena byla výstavní činnost na zámcích Humprecht a Zákupy, a došlo k celkovému omezení výstavní činnosti.

K říjnu 1969 nastoupila do galerie historička umění Naděžda Řeháková, která přišla na místo Zdeny Smutkové. V červnu galerie uspořádala výstavu prací žáků libereckých škol s názvem *Děti vystavují*. Putovní výstavy byly pořádány ve stejné koncepci jako řadu let předtím. Mezi přednášky a besedy se zařadila výstava *Umění restaurátorské*, kterou zajišťoval tým specialistů prováděných průzkum zelenohorského rukopisu (M. Ivanov, J. Šoňka, J. Josefík).

Galerijní aktivity vyvrcholily významnou výstavou *Socha a město* v roce 1969. Návrhy na rok 1969 uvádějí: „Na podzim uskutečnit cyklus přednášek o aktualitách výtvarného života v Evropě. Během výstavy „Socha a město“ zorganizovat teoretickou rozpravu historiků umění, architektů, k danému tématu. Průběžně organizovat výklad ve sbírkách pro školy a skupiny zájemců.“¹⁴⁴ Výstava prezentovala díla umělců nejen evropské a světové úrovně a stala se mimořádnou přehlídkou tehdejšího moderního sochařství. Následná normalizační vlna však přerušila snahu o pozvednutí Liberce na přední místo kulturních aktivit. Projevila se politická intervence nejen v rozvoji

¹⁴³ Archiv Oblastní galerie v Liberci, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Komplexní rozbor činnosti oblastní galerie za rok 1968.

¹⁴⁴ Archiv Oblastní galerie v Liberci, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 2, Návrh hlavních úkolů na rok 1969.

spolupráce výtvarníků s architekty. Normalizátoři odsoudili významnou výstavu *Socha a město*, na které měly významný podíl Hana Seifertová a Ludmila Vachtová.¹⁴⁵

4.4. 70. léta 20. století v době normalizace

V roce 1970 došlo z důvodu občanské angažovanosti k nucenému odvolání a odchodu ředitelky Hany Seifertové z Oblastní galerie v Liberci. Na její místo byl dosazen liberecký malíř, normalizátor Vladimír Volšička. Průběh šedesátých let se zdál vládnoucí vrstvě příliš nebezpečný, a tak reorganizoval nová vedení kulturních institucí lidmi, kteří byli svým projevem komunistické ideologii nakloněni. Sedmdesátá léta se stala pro galerii dobou útlumu a díky novému řediteli i snahou o obnovení státní kultury postavené na ideologických základech.¹⁴⁶ Od roku 1969 spravovala obrazovou sbírku historička umění Naďa Řeháková, která nastoupila v nelehké době normalizace a soustředila se na zaplňování mezer ve sbírce a dokumentování výtvarné činnosti v oblasti. Její práce přinesla galerii řadu vynikajících obrazů. Od roku 1973 pracovala v oddělení práce s mládeží profesorka češtiny a historie Lenka Bobková, která zprostředkovávala spolupráci se školami a putovní výstavy do konce 70. let.

Počátkem 70. let se galerie připojila k tzv. systému Mládež a kultura, který v severočeském kraji zaváděl program přestavby školství a nového pojetí výchovně vzdělávacího procesu. Hlavním cílem bylo zapojit kulturní a vzdělávací instituce v rámci školní výuky i mimoškolních aktivit dětí. Koncept MaK byl úzce propojen s ideovou politickou výchovou v podobě zájmových aktivit. Oblastní galerie se v tomto programu angažovala třemi základními směry, a to výstavami v budově galerie,

¹⁴⁵ Výstava *Socha a město* v roce 1969 proběhla po příjezdu sovětských vojsk na naše území. Probíhaly státní manifestace proti ruským vojákům. Samotná realizace výstavy se setkala s různými komplikacemi, avšak zažila i mimořádnou pomoc přímo od ruských vojáků. Důstojníci nabídli svůj vozový park na svážení složitých soch a k samotné instalaci, těžkou techniku. Výstava byla zahájena, avšak následovalo odsouzení samotné akce i jejich protagonistů. Jiří Moulis byl odvolán z vedení radnice v Liberci a Hana Seifertová byla nucena odejít z Oblastní galerie v Liberci. Rozhovor s Hanou Seifertovou, pozn. 6.

¹⁴⁶ Komunistická strana považovala oblast kultury, včetně vědy a umění, za svůj nástroj moci a podřizovala si ji. Následovala normalizace společenských poměrů a násilný zánik umělecké struktury v 70. letech. V roce 1970 přijal ÚV KSČ dokument o poučení z krizového vývoje společnosti, který se stal ideologickým východiskem normalizace. Více k normalizaci v oblasti výtvarného umění např. ŠVÁCHA, Rostislav – PLATOVSKÁ, Marie. *Dějiny českého výtvarného umění [VI/1] 1958/2000*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978–80–200–1487–X. S. 369–388.

putovními výstavami originálů realizované ve výstavních prostorách jednotlivých kulturních zařízení a putovní výstavy reprodukcí určené pro školy.¹⁴⁷

Putovní výstavy pro školy poskytovaly učitelům možnost je vhodně metodicky využít v hodinách výtvarné výchovy. Putovní výstavy posílané do škol obsahovaly dopis galerie se sledem časového plánu, informativní text pro učitele výtvarné výchovy, deník pro zápis a připomínky o průběhu výstavy na jednotlivých školách. V roce 1971 byly putovní výstavy zajišťovány v okrese Liberec, Děčín a Česká Lípa. Jablonec nad Nisou se k putovním výstavám reprodukcí opět připojil v roce 1973.¹⁴⁸ Putovní reprodukce se staly tradiční součástí činnosti OGL, tudíž uspokojovaly plnění cílů systému MaK, avšak přemíra souborů se ne vždy setkala s kladným přijetím ze stran škol. Archivní materiál dokládá: „*Např. v okrese Děčín – jih se stala nezvěstnou kolekce reprodukcí děl Vincenta van Gogha. Po jejím objevení jsme zjistili, že ji měly pouze dvě školy místo čtrnácti škol. Kolekce České deskové malby gotické zůstala nepoužita hned na svém druhém stanovišti ve studijním středisku v Zahradkách, takže na další školy vůbec nedošla.*“¹⁴⁹

Putovní výstavy originálů v oblasti představovaly v 70. letech stále důležitou strategii zprostředkování výtvarných sbírek. Pro ty, kteří nemohli běžně navštívit výstavy přímo v galerii, byly vytvářeny výstavy menších souborů obrazů a grafiky, které své místo našly v obdobných institucích i výstavních síních. Vytvořené kolekce tvořily celek na sebe navazujících výstav, které obsahovaly regionální umění, ale i reagovaly na významné události nebo výročí. Výstavy putovních originálů galerie zprostředkovala v oblasti Liberce, České Lípy, Děčína a Jablonce nad Nisou. V roce 1972 Naděa Řeháková spolu s Lenkou Bobkovou připravily soubory například pro Okresní museum a Okresní knihovnu v Děčíně, klášter v České Lípě, farní kostel ve Hřensku, výstavní síň v Doksech aj.¹⁵⁰ Putovní výstavy zaměřené na české umění přelomu století v Hřensku probíhaly pravidelně ve farním kostele, který byl v letním období využíván k výstavním činnostem.¹⁵¹ V roce 1975 proběhla v Okresním muzeu v České Lípě putovní výstava souboru krajinářských leptů holandských francouzských

¹⁴⁷ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 7, Plnění a hodnocení úkolů vyplývajících ze systému MaK.

¹⁴⁸ Celkový přehled putovních výstav reprodukcí do škol v období 1971–1980 je uveden v příloze.

¹⁴⁹ Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 7, Komplexní rozbor činnosti za rok 1975.

¹⁵⁰ Celkový přehled putovních výstav originálů v období 1971–1980 je uveden v příloze.

¹⁵¹ Grafickou sbírku přelomu 19. a 20. století reprezentovali např. akademický malíř Josef Fühler i Vilém Kandler, oba rodáci z Chrástavy. Rozhovor s Lenkou Bobkovou, pozn. 9.

grafiků 17. a 18. století.¹⁵² Oblastní galerie v 70. letech uspořádala velkou řadu putovních výstav, pro které využívala bohaté sbírkové fondy. Výstavní činnost byla ovlivněna formulacemi a požadavky vládnoucí politické strany v duchu normalizační ideologie. V některých příkladech byly předkládány různé druhy výstav na ideová témata typu *Práce a člověk v současné grafice*, *Žena v umění 20. století*, *Dítě v českém výtvarném umění 20. století*.¹⁵³ Avšak tento typ výstav v duchu normalizační ideologii vyplňovaly i kvalitní putovní soubory ze sbírek OGL.

Galerie stejně jako v předchozích letech poskytovala další formy zprostředkování umění veřejnosti. V průběhu jednotlivých proměnných výstav podávali odborní pracovníci teoretické výklady školní mládeži či předem ohlášeným skupinám. Komentované prohlídky k proměnným či stálým expozicím pracovníci přizpůsobovali návštěvníkům, kteří se s OGL poprvé seznamovali jako s kulturní institucí nebo se zaměřovali např. na vývoj českého malířství. Následně během krátkých besed pracovníci zodpovídali na dotazy návštěvníků, a tím poskytovali lepší porozumění vystaveným dílům. Ve spolupráci s OPS – výtvarná výchova byla pořádána beseda s učiteli výtvarné výchovy spojená s prohlídkou výstavy a s promítáním diapozitivů.¹⁵⁴

V rámci systému Kultura a mládež se od roku 1973 pracovalo na adaptaci přednáškové síně – klubovny. Klubovna byla využívána obdobnými zájmovými sdružením ve spolupráci se SSM.¹⁵⁵ Např. Klub mladých přátel umění pořádal přednášky, promítání filmů a diapositivů. Umělecká zájmová činnost pořádala besedy s výtvarníky a výklad s ukázkami originálů. V prostorách klubu probíhaly realizace drobnějších výstav žákovských prací s častějším střídáním. Počet přednášek a besed o umění v klubu galerie se žáky škol se zvýšil – v roce 1975 proběhla jedna a v roce 1977

¹⁵² Kolekce měla připomenout nové tendence krajinářství a tvorbě vedut. Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 7, Komplexní rozbor činnosti za rok 1975.

¹⁵³ Archivní materiály dokládají ideologickou koncepci a smysl putovních výstav, který měl nejen napomáhat učitelům výtvarné výchovy rozvíjet v mladých lidech *„optimistický postoj k potřebám socialistické společnosti a její budoucnosti“*. Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 3, Komplexní rozbor činnosti oblastní galerie v Liberci za rok 1971.

¹⁵⁴ Archiv Oblastní galerie v Liberci, Kulturně výchovná činnosti, kart. č. 7, Plán kulturně výchovné činnosti OG pro rok 1972.

¹⁵⁵ Socialistický svaz mládeže (SSM) organizoval v ČSSR mladé lidi, kteří navštěvovali zájmové kroužky. SSM organizovala KSČ a jejím cílem bylo znormlizovat stav škol a cenzurovat názory mladých lidí.

čtyřicet.¹⁵⁶ Úprava prostoru pro Klub proběhla v tzv. domečku, který je součástí OGL.¹⁵⁷

Vlna normalizace se projevila i na tématech některých přednáškových cyklů pořádaných Oblastní galerií. V roce 1973 proběhly k 55. výročí VŘSR a k 50. výročí vzniku SSSR tři přednášky na téma *Sovětské umění po VŘSR, Sovětské umění od října do současnosti* a *Sovětská výtvarná avantgarda*.¹⁵⁸ Tento cyklus byl doplněn promítáním diapositivů. Mezi přednáškové cykly se zařadila i témata jako *Dílo Kamila Lhotáka, Ilustrátoři dětské knihy* aj.¹⁵⁹ Mezi další aktivity spojené s kulturní osvětou patřila spolupráce s Vědeckou knihovnou v Liberci. Pro ni byla připravena např. přednáška s názvem *Josef Čapek malíř a spisovatel*.

Oblastní galerie v 70. letech musela, stejně jako jiná kulturní zařízení, čelit normalizační ideologické vlně komunistické strany, která začala oblast kultury opět centrálně řídit. Česká kultura prožívala nepřírozený a uměle prosazený návrat k situaci padesátých let, který i v Oblastní galerii v Liberci potlačil výsledky kulturního rozkvětu let šedesátých. Aktivity ve srovnání s lety šedesátými byly značně utlumeny, avšak důležitou zásluhu v roli zprostředkování umění veřejnosti v 70. letech měla Lenka Bobková a Nad'a Řeháková. Uchované materiály v archivu OGL, které přesně sepisují komplexní roční činnosti instituce, jasně dokládají ideologický ráz a náplň, jež musela odpovídat požadavkům KSČ.¹⁶⁰ Tento budovatelský tón jednotlivých zpráv je třeba opět brát kriticky s ohledem na tehdejší ideologickou dikci komunistické strany. Pozitivum komplexních zpráv lze spatřovat v podrobných záznamech, pro předloženou práci zásadních, o putovních výstavách originálů a reprodukcí. Kompletní seznam

¹⁵⁶ Archiv Oblastní galerie v Liberci, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 7, Oblastní galerie k rozpracování pléna OV KSČ k práci a mládeži, 1973.

¹⁵⁷ Rozhovor s Lenkou Bobkovou, pozn. 9.

¹⁵⁸ Archiv Oblastní galerie v Liberci, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 7, Akce k 55. výročí VŘSR a k 50. výročí vzniku SSSR, 1973.

¹⁵⁹ Přednášky a besedy u příležitosti k výstavě „*Rádi kreslíme a malujeme*“. Za spolupráce KPÚ v Ústí nad Labem byl uspořádán seminář okresních metodiků výtvarné výchovy s programem: prohlídka dětských prací a beseda s učitelkou M. Hellerovou, přednáška Csc. Brožka: *Barva v dětském projevu*. Promítány byly diapositivy Viléma Hackela z výprav na Kavkaz, Hindikuš a z výpravy z Peru. Filmy se promítaly vždy dvěma projektory. Archiv OGL, Kulturně výchovná činnost, kart. č. 3, Komplexní rozbor činnosti oblastní galerie v Liberci za rok 1971.

¹⁶⁰ Materiály obsahují například záznamy o plnění plánu OGL, které vítězně oznamují činnost „*mimo plán*“, a to např. putovní výstavy v závodním klubu STAP Vilémov, v závodním klubu VELVETA Varnsdorf. Dokumenty archivují kádrové obsazení a sledování odborné příslušnosti.

těchto aktivit je předložen v závěru této práce. Následný graf dokládá výrazně vyšší četnost těchto aktivit v době normalizace.

4.5. 80. léta postupného uvolnění

V roce 1979 byla jmenována ředitelkou liberecké galerie Věra Pavlišová. Liberálnější politická situace 80. let přinesla postupné uvolnění cenzury a omezování kulturní politiky. V Liberci se postupem času konaly výstavy, které by v pražském prostředí nemohly být uskutečněny. Mezi významné počiny OGL patřila výstava *Člověk a svět / Mladá figurální tvorba*, kterou zorganizovala Nad'a Řeháková. Po dlouhé době se objevila neoficiální tvorba mladé generace, která symbolizovala ústupky svobodomyšlné kultuře.¹⁶¹

V Oblastní galerii v Liberci na místě práce s mládeží působila v letech 1979–1989 Eva Výtisková, která navázala na práci Lenky Bobkové. Galerie pokračovala v konceptu tzv. putovních výstav reprodukcí, které byly posílány do škol. Jednotlivé soubory seznamovaly žáky s dějinami českého malířství 19. a 20. století, částečně i s hlavními evropskými směry a osobnostmi tohoto období. Soubory reprodukcí byly s metodickými listy, adresami dalších škol a časovým rozpisem posílány na začátku školního roku na školy, uvedené v rozpisu jako první. Na další místa si je pak školy mezi sebou předávaly. OGL spolupracovala s litoměřickou galerií a společně pokrývaly severočeský kraj v koncepci putovních výstav (OGL zajišťovala v okresech Liberec, České Lípa, Jablonec nad Nisou a Děčín).¹⁶²

Putovní výstavy originálů ze sbírkového fondu OGL v 80. letech neprobíhaly v tak velkém počtu jako v předchozích letech. Důraz byl kladen spíše na kvalitu než kvantitu vystavených souborů, a tak se galerie více soustředila na výběr míst se zajištěnou bezpečností výtvarných děl. Výstavy se konaly např. v Městském divadle ve Varnsdorfu, v Rumburku, v Benešově nad Ploučnicí, Novém Boru aj.¹⁶³

¹⁶¹ LAŠTOVKOVÁ, Věra – VÝTISKOVÁ, Eva, pozn. 21.

¹⁶² Archiv OGL, Koncept kulturní politiky. Okres – galerie, 1980–1985, Projekt práce s mládeží na období 1980 a 1985.

¹⁶³ Archiv OGL, Putovní výstavy 1977–1985, Výstavy originálů v oblasti 1984.

Mezi nové aktivity se zařadily každoročně pořádané výstavy výtvarných prací žáků škol z Liberce a okolí na nádvoří galerie. Galerie spolupracovala i s mentálně postiženými a dětmi z Jedličkova ústavu. Do svých výstavních plánů začala pravidelně řadit výstavy ilustrátorů knih pro děti, při kterých se konala setkání s autory. Někdy byly pro děti vydány černobílé plakáty nebo propagační skládanky, které mohly využít jako omalovánky. V mnohých případech probíhaly i besedy s autory ilustrací, které se uskutečnily i v Klubu.¹⁶⁴

Galerie zvala školy na proměnné výstavy prostřednictvím metodických listů, které učitelům pomáhaly při přípravě vlastního výkladu v expozici. Po předchozí domluvě byl podáván odborný výklad ve stálých expozicích a na proměnných výstavách. Galerie pořádala přednáškové cykly o českém malířství 19. století. Rozšíření přednášek o další témata bránil nedostatek diapozitivů, které dodávalo Státní pedagogické nakladatelství.¹⁶⁵

Většina nabídek pro školy zůstala zařazena v programu MaK, který spadl do činnosti okresního pedagogického střediska, jehož nadřízeným orgánem byl odbor školství okresního národního výboru. Následně pro období let 1980–1985 navázal na MaK projekt Práce s mládeží, který byl zaměřený na spolupráci s mateřskými školami, ZŠ, odbornými školami a učiteli, i organizacemi SSM. Všechny galerijní akce byly uveřejněny v katalogu a rozesílaly se jednotlivým školám. Galerii navštěvovaly děti z mateřských škol, které chodily na dětské výstavy a účastnily se i besedy o pracích některého známého výtvarníka.¹⁶⁶

Proměnné výstavy doprovázely besedy s autory (s Adrianou Šimotovou, Alanem Divišem aj.). Galerie v 80. letech zavedla speciální programy v období Vánoc a Velikonoc, kde se mohli návštěvníci zapojit do praktické činnosti spojené s těmito svátky.¹⁶⁷ Liberecká galerie zaměřila práci s dětmi na přednáškovou činnost v tzv. Klubu, výstavní činnosti (výstavy reprodukcí na školách), besedy pro děti předškolního věku i organizovanou návštěvnost proměnných výstav.

¹⁶⁴ Rozhovor s Evou Výtiskovou, pozn. 10.

¹⁶⁵ Pro učitele výtvarné výchovy byly pořádány instruktáže k jednotlivým výstavám. V rámci projektu práce s mládeží doporučené osnovy předkládaly spolupráci s pionýrskými oddíly, družinami a využít tak volného času dětí. Archiv OGL, Koncepce kulturní politiky, okres – galerie, Projekt práce s mládeží na období 1980–1985.

¹⁶⁶ Archiv OGL, Koncepce kulturní politiky, okres – galerie, Projekt práce s mládeží na období 1980–1985.

¹⁶⁷ Návštěvníci si mohli v galerii o Velikonocích uplést pomlázku, obarvit vajíčka i připravit ozdoby. Rozhovor s Evou Výtiskovou, pozn. 10.

Závěr 80. let přináší v kulturním prostředí výraznou nespokojenost s tehdejší situací ve výstavní politice a organizační politikou KSČ. Později se projevíly ústupky svobodomyšlné kultury díky postupnému rozkladu komunistické strany, která se nedokázala vyrovnávat s měnící se mezinárodní situací. Oblastní galerie tuto změnu v programu zprostředkování výtvarných sbírek veřejnosti vnímala obdobně jako jiné kulturní instituce. Po roce 1989 se způsob práce s veřejností a školami změnil, mimo jiné byla odbourána koncepce putovních výstav reprodukcí a originálů. V devadesátých letech galerie nedisponovala vlastními programy pro děti, avšak snažila se tuto aktivitu rozvíjet. Období přelomu 80. a 90. let 20. století může být další možností pro zpracování či rozšíření tématu.

5. Závěr

Předložená práce se zabývá z části obecnou historií zprostředkování umění veřejnosti, dále rozdílností typologie a samotným přístupem k tomuto typu prezentace výtvarných sbírek Oblastní galerie v Liberci. Primárním cílem této práce je zpracovat počátky zprostředkování umění v libereckém prostředí.

Bakalářská práce na základě analýzy archivních materiálů OGL přináší odpovědi na předem položené otázky a cíle. Dokládá význam myšlenky otevřít výtvarné umění školám v libereckém prostředí již před 110 lety. Tuto snahu následně od 50. let 20. století rozvinula činnost Oblastní galerie v Liberci. Nejednalo se ještě o doprovodné programy v dnešním slova smyslu, v určitých aktivitách lze spatřovat snahu o rozvoj zprostředkování umění veřejnosti. Smysl galerie v počátcích jejího vzniku byl spatřován ve spolupráci instituce se školami. V roce 1953 se galerie stala samostatnou organizací a s tímto rokem je spjat počátek pořádání putovních výstav reprodukcí do škol i originálů do jiných obdobných zařízení.

Aktivity galerie podléhaly ideologickému zaměření vládnoucí politické strany. V 60. letech se projevilo uvolnění poměrů a zmírnění cenzury činnosti v OGL. Důležitou součástí galerijní strategie se v tomto období stalo zprostředkování cenných sbírek veřejnosti díky zásluze Hany Seifertové. Galerie návštěvníkům poskytovala komentované prohlídky, besedy, přednášky, promítání a stále vyvářela soubory putovních výstav reprodukcí i originálů. Následná 70. léta přinesla útlum rozvoje práce se školami a veřejností. Galerie se musela podřídit požadavkům vládnoucí politické strany v duchu normalizační ideologie. 80. léta přinesla opět postupné uvolnění v koncepci zprostředkování umění veřejnosti, které vygradovalo po roce 1989.

Výsledky bakalářské práce poslouží k lepší orientaci v činnosti Oblastní galerie v Liberci od počátku po rok 1989. Možností pro další zpracování může být zodpovězení otázky, zda se dají poměřit aktivity galerie v 60. letech s přístupem instituce k tomuto typu prezentace v době současné. Dnes se koncepce doprovodných programů v OGL liší od těch, které galerie zprostředkovávala v minulosti. Cílem těchto aktivit bylo přilákat do instituce více návštěvníků, avšak zprostředkování výtvarných sbírek veřejnosti zcela nesplnilo záměr aktivizujících činností otevřít se široké veřejnosti.

Objektem badatelského zájmu by se mohlo stát období historie doprovodných programů po roce 1989, ke kterému se v Archivu Oblastní galerii nalézají doposud nezpracované materiály. V tomto případě by bylo možné zachytit zapojení liberecké galerie do projektu *Brána muzea otevřená Open Society Fund Praha*, z kterého vzešel cyklus výstav s doprovodným programem *Pojďte si hrát* i jiné aktivity.

Pro budoucí bádání se dále nabízí možnost zpracování z hlediska srovnání s ostatními institucemi v Liberci samotném. Severočeské muzeum a Malá výstavní síň v Liberci jsou přirozeným konkurentem v oblasti zájmu o kulturní dědictví. Cílem dalšího výzkumu může být to, zda se instituce obdobného typu v jiných městech ubíraly podobným směrem nebo jestli vznikaly jiné metody a formy zprostředkování.

6. Seznam použitých pramenů a literatury

6.1. Prameny

6.1.1. Archivní prameny

- Archiv Oblastní galerie v Liberci
- Státní okresní archiv Liberec

6.1.2. Orální historie

- Rozhovor s PhDr. Hanou Seifertovou. Šternberský palác, budova NG, Hradčany, Praha, 5. 3. 2012.
- Rozhovor s Mgr. Evou Výtiskovou. Krajská vědecká knihovna v Liberci, 27. 3. 2012.
- Rozhovor s Prof. PhDr. Lenkou Bobkovou, CSs. proběhl 12. dubna 2012 v budově Filosofické fakulty Karlovy university v Praze.

6.1.3. Tištěné prameny

- Die Kunst im Leben des Kindes. In: *ARNOLD, Erhard, ed. Die Deutschböhmische Ausstellung Reichenber 1906*, Liberec, 1909.
- FERENCOVÁ, Y., Apozice obrazu - Metoda kruhové oscilace, její uplatnění při přípravě a realizaci edukačních programů pro školní skupiny a dětské návštěvníky v galerijní praxi, rukopis disertace, Brno 2009
- HYNDRÁKOVÁ, Františka, ed. *PROBLÉMY SPOLUPRÁCE MUZEÍ SE ŠKOLAMI*. Praha: Národní muzeum-Ústřední muzeologický kabinet, 1986.

6.2. Literatura

- BRABCOVÁ, Alexandra. *Brána muzea otevřená. Průvodce na cestě muzeí k lidem a lidí do muzea*. Náchod: JUKO, 2003. ISBN 80-86213-28-5.
- BURNHAM, Rika - KAI-KEE, Elliott. *Teaching in the art Museum. Interpretation as Experience. A brief history of teaching in the art museum*. Los Angeles: J. Paul Getty Museum, 2011. ISBN 978-1-60606-058-2 (pbk).
- FULKOVÁ, Marie. *Diskurs umění a vzdělávání*. 1. vyd. Jinočany: HH, 2008. ISBN 978-80-7319-076-7.
- HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. 1. vyd. Brno: Cern, s. r. o., 1989. ISBN 80-7204-084-7.
- HOOPER-GREENHILL, Eilean. *Museum and Education*. Oxon: Routledge, 2007. ISBN 0-415-37935-0.
- HOSTINSKÝ, Otakar. *Čtyři rozpravy. O kulturním významu*. Praha: F. Šimánek, 1894.
- HOSTINSKÝ, Otakar. *Šest rozprav z oboru krasovědy a dějin umění. Dějiny umění v dětské světnici*. Praha: Nákladem knihkupectví dra Grégra a F Dattla, 1877.
- KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 2. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4.
- LAŠTOVKOVÁ, Věra – VÝTISKOVÁ, Eva. *Ohlédnutí: výstava k 50. výročí právní samostatnosti Oblastní galerie v Liberci*. Liberec: Oblastní galerie, 2004. ISBN 80-8550-40-4.
- MELANOVÁ, Miloslava. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: Kalendář Liberecka, 1996.
- PÁNEK, Jaroslav - TŮMA, Oldřich a kol., *Dějiny českých zemí*, Praha 2008.
- ŘEHÁKOVÁ, Naďa. *České malířství XX. století ze sbírek Oblastní galerie v Liberci*. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1974.

- ŠEVČÍK, Jiří et al. *České umění 1938–1989*. 1. vyd. Praha: Akademie věd České republiky, 2001. ISBN 80–200–0930–2.
- ŠVÁCHA, Rostislav – PLATOVSKÁ, Marie. *Dějiny českého výtvarného umění [VI/I] 1958/2000*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978–80–200–1487–X.
- UŽDIL, Jaromír - ZHOŘ, Igor. *Výtvarné umění ve výchově mládeže*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, N. P., 1966.
- VANĚK, Miroslav et al. *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80–244–0718–3.
- ZHOŘ, Igor. *Člověk a výtvarné umění*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1963.

6.3. Online dokumenty

- OGL, *Historie instituce*[online]. [vid. 26. 3. 2012] Oblastní Galerie v Liberci. Dostupné z: <http://www.ogl.cz/o-galerii-historie.php>

7. Seznam zkratek

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
čs.	československé
ČSSR	Československá socialistická republika
et. al.	et alii (a kolektiv)
ISBN	International Standart Book Number
kart. č.	kartonové číslo
KNV	Krajský národní výbor
KSČ	Komunistická strana Československa
M a K	Mládež a Kultura
mj.	mimo jiné
NG	Národní galerie
n. p.	národní podnik
např.	například
NDR	Německá demokratická republika
NSR	Německá spolková republika
OGI	Oblastní galerie v Liberci
OV KSČ	Okresní výbor Komunistické strany Československa
PKO Liberec	Park kultury a oddechu v Liberci
s.	stránka
SČVU	Svaz českých výtvarných umělců
SSM	Socialistický svaz mládeže
tzv.	takzvaný, takzvaně
VŘSR	Velká říjnová socialistická revoluce
vyd.	vydání
ZDŠ	Základní devítiletá škola
ZŠ	Základní škola

8. Seznam příloh

Příloha č. 1 – Přehled putovních výstav, přednášek a promítání v období 1971–1984

Příloha č. 2 – Graf četnosti aktivit v období 1971–1984

Příloha č. 3 – Ukázka rozhovoru s Hanou Seifertovou

9. Přílohy

Příloha č. 1 – Přehled putovních výstav, přednášek a promítání v období 1971–1984

Rok	Typ	Název	Místo
1971	PV - reprodukce do škol	Ukázka francouzského impresionismu	ZDŠ Liberec
1971	PV - reprodukce do škol	Paul Klee	ZDŠ Liberec
1971	PV - reprodukce do škol	Současné umění	ZDŠ Děčín
1971	PV - reprodukce do škol	Kubismus	ZDŠ Děčín
1971	PV - reprodukce do škol	Řeč barvy	ZDŠ Česká Lípa
1971	PV - reprodukce do škol	František Tichý - barevné reprodukce	ZDŠ Liberec
1971	PV - reprodukce do škol	Václav Špála - barevné reprodukce	ZDŠ Liberec
1971	PV - reprodukce do škol	František Tichý - kresby	ZDŠ Česká Lípa
1971	PV - reprodukce do škol	Josef Lada	ZDŠ Česká Lípa
1971	PV - reprodukce do škol	Honoré Daumier - politická karikatura	ZDŠ Děčín
1971	PV - reprodukce do škol	František Tichý - kresby	ZDŠ Děčín
1971	Přednáška	M. Hellerová - výstava dětských prací	Ústí n. L.
1971	Přednáška	J. Brožek - barva v dětském výtvarném projevu	Ústí n. L.
1971	Promítání	Vilém Hockel - Kavkaz, Hindúkuš, Peru	OGL
1971	Promítání	Vilém Hockel - Kavkaz, Hindúkuš, Peru	OGL
1971	Přednáška	Ruská a celosvětová avantgarda	Vědecká knihovna Liberec
1972	PV - originály	Práce člověka v současné grafice	Okresní muzeum Děčín
1972	PV - originály	Jaro Beran - grafika	KS ČSD Liberec
1972	PV - originály	Max Švabinský - litografie	STAP Vilémov
1972	PV - originály	Barokní umění	Farní kostel Hřensko
1972	PV - originály	Michelangelo Buonarotti - fotografie a kresby	KS ČSD Liberec
1972	PV - originály	Jaro Beran - dřevoryty	MNV Jablonné v Podještědí
1972	PV - originály	Michelangelo Buonarotti	Velveta Varnsdorf
1972	PV - originály	Práce a člověk v současné grafice	STAP Mikulášovice
1972	PV - originály	Max Švabinský - Chodovská zahrada	Velveta Varnsdorf
1972	PV - originály	Severní Čechy v grafice 19. století	Muzeum Frýdlant
1972	PV - originály	Práce a člověk v současné grafice	Oblastní divadlo Varnsdorf
1972	PV - originály	Ruští mistři 19. století	Muzeum Rumburk
1972	PV - reprodukce do škol	Honoré Daumier - politická karikatura	ZDŠ Česká Lípa
1972	PV - reprodukce do škol	František Tichý - barevné ukázky z díla	ZDŠ Děčín
1972	PV - reprodukce do škol	Václav Špála - barevné ukázky z díla	ZDŠ Děčín
1972	PV - reprodukce do škol	František Tichý - kresby a grafika - I. část	ZDŠ Jablonec n. N.
1972	PV - reprodukce do škol	František Tichý - kresby a grafika - II. část	ZDŠ Jablonec n. N.

1972	PV - reprodukce do škol	Václav Rabas - barevné ukázky z díla - I. část	ZDŠ Liberec
1972	PV - reprodukce do škol	Václav Rabas - barevné ukázky z díla - II. část	ZDŠ Liberec
1972	PV - originály	Člověk a práce v současné grafice	Okresní muzeum Děčín
1972	PV - originály	Jaro Beran - grafika	KS ČSD Liberec
1972	PV - originály	Max Švabinský - Chodovská zahrada	STAP Vilémov
1972	PV - originály	Barokní umění	Farní kostel Hřensko
1972	PV - reprodukce	Michelangelo Buonarotti - fotografie, kresy a plastiky	KS ČSD Liberec
1972	PV - originály	Jaro Beran - grafika	MNV Jablonné v Podještědí
1972	PV - originály	Michelangelo Buonarotti	Velveta Varnsdorf
1972	PV - originály	Práce a člověk v současné grafice	STAP Vilémov
1972	PV - originály	Max Švabinský - Chodovská zahrada	Velveta Varnsdorf
1972	PV - originály	Severní Čechy v grafice 19. století	Městské muzeum Frýdlant
1972	PV - originály	Práce a člověk v současné grafice	Městské divadlo Varnsdorf
1972	PV - reprodukce	Ruští mistři 19. století	Muzeum Rumburk
1972	PV - reprodukce	Sovětské umění na VŘSR	KS ČSD Liberec
1972	PV - originály	České umění 19. století	Městské muzeum Šluknov
1972	PV - reprodukce do škol	Sovětská knižní ilustrace	ZDŠ Jablonné v Podještědí
1972	PV - originály	Práce a člověk v současné grafice	KS ČSD Liberec
1972	PV - reprodukce do škol	František Tichý - barevné reprodukce	ZDŠ Liberec
1972	PV - reprodukce do škol	Václav Špála - barevné reprodukce	ZDŠ Liberec
1972	PV - reprodukce do škol	František Tichý - grafika	ZDŠ Děčín
1972	PV - reprodukce do škol	Honoré Daumier - politická karikatura	ZDŠ Děčín
1972	PV - reprodukce do škol	Josef Lada - barevné reprodukce	ZDŠ Česká Lípa
1972	PV - reprodukce do škol	František Tichý - grafika	ZDŠ Česká Lípa
1972	Přednáška	Současný stav spolupráce OGL se školami	Liberec
1972	PV - reprodukce do škol	Grafické listy	ZDŠ Jablonné v Podještědí
1973	PV - originály	Grafické listy	MNV Jablonné v Podještědí
1973	PV - originály	Otto Stein	Městské divadlo Varnsdorf
1973	PV - originály	Karel Vik - kresby a dřevoryty	Městské divadlo Varnsdorf
1973	PV - originály	František Tichý	Městské divadlo Varnsdorf
1973	PV - originály	České malířství 20. století	Vlastivědné muzeum Děčín
1973	PV - originály	České malířství 20. století	Městský památník Šluknov
1973	PV - originály	České malířství 20. století	Městské muzeum Frýdlant

1973	PV - originály	Pohledy na evropská města 17.-18. století	Okresní muzeum Děčín
1973	PV - originály	Pohled na severočeská města a hrady 19. století	Okresní muzeum Česká Lípa
1973	PV - originály	Kreseb a grafické listy severočeských umělců 19. století	KS ČSD Liberec
1973	PV - originály	Karel Vík - kresby a dřevoryty	KS ČSD Liberec
1973	PV - originály	Kreseb a grafické listy severočeských umělců 19. století	Farní kostel Hřensko
1973	PV - originály	Kolekce obrazů současných umělců	Velveta Varnsdorf
1973	PV - originály	Kolekce obrazů současných umělců	Velveta Varnsdorf
1973	PV - originály	Kolekce obrazů současných umělců	Velveta Varnsdorf
1973	PV - originály	Kolekce obrazů současných umělců	Velveta Varnsdorf
1973	Přednáška	Problém vzniku sbírek a jejich historický vývoj	OGL
1973	Přednáška	Problém vzniku sbírek a jejich historický vývoj	Severočeské muzeum
1973	Přednáška	Život a dílo Maxe Švabinského	Gymnázium v Liberci
1973	Přednáška	Život a dílo Maxe Švabinského	OGL
1973	Přednáška	Život a dílo Maxe Švabinského	ČS KS v Sofii
1973	PV - originály	Max Švabinský - grafické listy	ČS KS v Sofii
1973	Přednáška	Kultura mládeže	OGL
1973	PV - reprodukce do škol	Honoré Daumier - politická karikatura	ZDŠ Česká Lípa
1973	PV - reprodukce do škol	František Tichý - barevné reprodukce	ZDŠ Děčín
1973	PV - reprodukce do škol	Václav Špála - barevné reprodukce	ZDŠ Děčín
1973	PV - reprodukce do škol	František Tichý - kresby a grafika I. část	ZDŠ Jablonec n. N.
1973	PV - reprodukce do škol	František Tichý - kresby a grafika II. část	ZDŠ Jablonec n. N.
1973	PV - reprodukce do škol	Václav Rabas - barevné reprodukce I. část	ZDŠ Liberec
1973	PV - reprodukce do škol	Václav Rabas - barevné reprodukce II. část	ZDŠ Liberec
1973	PV - reprodukce do škol	Pablo Picasso	ZDŠ Liberec
1973	PV - originály	Karel Vík - kresby a dřevoryty	Domov mládeže Frýdlant
1973	PV - originály	Max Švabinský - litografie	Domov mládeže Frýdlant
1973	PV - originály	Viktor Vorlíček - lepty	Domov mládeže Frýdlant
1974	PV - originály	Portréty neznámých malířů Liberecka	Okresní muzeum Děčín
1974	PV - originály	České umění minulého století	Farní kostel Hřensko
1974	PV - originály	Česká a rakouská města na vedutách 17. a 18. století	KS ČSD Liberec
1974	PV - originály	Květinové motivy v díle Maxe Švabinského	KS ČSD Liberec
1974	PV - originály	Květinové motivy v díle Maxe Švabinského	Muzeum Rumburk
1974	PV - originály	Květinové motivy v díle Maxe Švabinského	Okresní muzeum Děčín
1974	PV - originály	Květinové motivy v díle Maxe Švabinského	Výstavní síň Doksy

1974	PV - originály	Květinové motivy v díle Maxe Švabinského	STAP Vilémov
1974	PV - originály	Květinové motivy v díle Maxe Švabinského	Okresní muzeum Česká Lípa
1974	PV - originály	Viktor Vorlíček - kresby	Městské divadlo Varnsdorf
1974	PV - originály	Rudolf Kremlíčka - grafické listy	Městské divadlo Varnsdorf
1974	PV - originály	Ludmila Jandová - kresby, grafika	Městské divadlo Varnsdorf
1974	PV - originály	Umění let 1910 - 1940	Jizerský fotoklub Hejnice
1974	PV - originály	Otto Stein - kresby a kvaše	Vulkán Hrádek n. Nisou
1974	PV - originály	Viktor Vorlíček - kresby	Vulkán Hrádek n. Nisou
1974	PV - originály	Rudolf Kremlíčka - grafické listy	Divadlo Nové Město p. Smrkem
1974	PV - originály	Václav Rabas - grafické listy	Městské muzeum Frýdlant
1974	PV - originály	Vlastimil Rada	Muzeum Železný Brod
1974	PV - reprodukce do škol	Josef Mánes	ZDŠ Liberec
1974	PV - reprodukce do škol	Pablo Picasso	ZDŠ Liberec
1974	PV - reprodukce do škol	Josef Lada	ZDŠ Liberec
1974	PV - reprodukce do škol	Václav Rabas	ZDŠ Děčín
1974	PV - reprodukce do škol	Josef Lada	ZDŠ Děčín
1974	PV - reprodukce do škol	Václav Rabas	ZDŠ Děčín
1974	PV - reprodukce do škol	Josef Lada	ZDŠ Děčín
1974	PV - reprodukce do škol	Václav Špála	ZDŠ Česká Lípa
1974	PV - reprodukce do škol	Josef Mánes	ZDŠ Česká Lípa
1974	PV - reprodukce do škol	Vincent van Gogh	ZDŠ Jablonec n. N.
1974	PV - reprodukce do škol	Henri Matisse	ZDŠ Jablonec n. N.
1974	PV - reprodukce do škol	Česká malba gotická	gymnázia
1974	Přednáška	České umění 20. století	Český rozhlas Liberec
1974	Přednáška	Spolupráce galerie se školami	OGL
1974	PV - reprodukce do škol	Jiří Trnka	ZDŠ Liberec
1974	PV - reprodukce do škol	Václav Špála	ZDŠ Liberec
1974	PV - reprodukce do škol	Josef Lada	ZDŠ Liberec
1974	PV - reprodukce do škol	František Tichý	ZDŠ Liberec
1974	PV - reprodukce do škol	Josef Mánes	ZDŠ Jablonec n. N.
1974	PV - reprodukce do škol	Václav Rabas	ZDŠ Jablonec n. N.
1974	PV - reprodukce do škol	Josef Mánes	ZDŠ Jablonec n. N.
1974	PV - reprodukce do škol	Václav Rabas	ZDŠ Jablonec n. N.
1974	PV - reprodukce do škol	Henri Matisse	ZDŠ Děčín
1974	PV - reprodukce do škol	Vincent van Gogh	ZDŠ Děčín
1974	PV - reprodukce do škol	Jiří Trnka	ZDŠ Česká Lípa
1974	PV - reprodukce do škol	Pablo Picasso	ZDŠ Česká Lípa
1974	PV - reprodukce do škol	Moderní české krajinářství	gymnázia
1974	PV - reprodukce do škol	Česká desková malba gotická	stř. odborné školy

1974	PV - reprodukce do škol	České malířství I. poloviny 19. století	učňovské školy
1975	PV - originály	Ludmila Jiřincová - kresby a grafiky	Muzeum Frýdlant
1975	PV - originály	Barokní veduty	Domov mládeže Frýdlant
1975	PV - originály	Výtvarný doprovod knihy	Domov mládeže Frýdlant
1975	PV - originály	Současná česká grafika	Domov mládeže Frýdlant
1975	PV - originály	Ludmila Jiřincová - kresby a grafiky	Vulkán Hrádek n. Nisou
1975	PV - originály	Václav Rabas - grafika a obrazy	Vulkán Hrádek n. Nisou
1975	PV - originály	Grafické práce po roce 1945	KS ČSD Liberec
1975	PV - originály	Vlastimil Rada - kresby	KS ČSD Liberec
1975	PV - originály	Vlastimil Rada	Okresní muzeum Děčín
1975	PV - originály	Žena v umění 20. století	Muzeum Rumburk
1975	PV - originály	České umění 19. století	Muzeum Rumburk
1975	PV - originály	Čeští malíři 20. století	Velveta Varnsdorf
1975	PV - originály	České umění 19. století	Farní kostel Hřensko
1975	PV - originály	Veduty 17. a 18. století	Okresní muzeum Česká Lípa
1975	PV - reprodukce do škol	František Tichý	ZDŠ Liberec
1975	PV - reprodukce do škol	Jiří Trnka	ZDŠ Liberec
1975	PV - reprodukce do škol	Václav Špála	ZDŠ Liberec
1975	PV - reprodukce do škol	Josef Lada	ZDŠ Liberec
1975	PV - reprodukce do škol	Václav Rabas	ZDŠ Jablonec n. N.
1975	PV - reprodukce do škol	Josef Mánes	ZDŠ Jablonec n. N.
1975	PV - reprodukce do škol	Václav Rabas	ZDŠ Jablonec n. N.
1975	PV - reprodukce do škol	Josef Mánes	ZDŠ Jablonec n. N.
1975	PV - reprodukce do škol	Pablo Picasso	ZDŠ Česká Lípa
1975	PV - reprodukce do škol	Jiří Trnka	ZDŠ Česká Lípa
1975	PV - reprodukce do škol	Vincent van Gogh	ZDŠ Děčín
1975	PV - reprodukce do škol	Henri Matisse	ZDŠ Děčín
1975	PV - reprodukce do škol	Česká moderní krajinomalba	gymnázia
1975	PV - reprodukce do škol	České gotická malba desková	stř. odborné školy
1975	PV - reprodukce do škol	České malířství I. poloviny 19. století	učňovské školy
1976	PV - originály	České umění 19. století	Farní kostel Hřensko
1976	PV - originály	Vlastimil Rada - ilustrace	Domov mládeže Frýdlant
1976	PV - originály	Vlastimil Rada	Městské muzeum Frýdlant
1976	PV - originály	Lepty holand. a franc. grafiků 17. a 18. století	Okresní muzeum Česká Lípa
1976	PV - originály	České umění 19. století	Muzeum Rumburk
1976	PV - originály	Max Švabinský - grafika	Vulkán Hrádek n. Nisou
1976	PV - originály	Viktor Vorlíček - kresby	KS ČSD Liberec
1976	PV - originály	Grafické listy 18. století	Muzeum Rumburk
1976	PV - originály	Karel Postl - kolorované lepty	KS ČSD Liberec

1976	PV - originály	Max Švabinský - grafika	Městské muzeum Frýdlant
1976	PV - originály	České umění na přelomu 19. a 20. století	Muzeum Rumburk
1976	PV - originály	Česká kresba po roce 1945	Vulkán Hrádek n. Nisou
1976	PV - originály	Krajinomalby 20. a 30. let	Velveta Varnsdorf
1976	PV - reprodukce do škol	Henri Matisse	ZDŠ Liberec
1976	PV - reprodukce do škol	Josef Mánes	ZDŠ Liberec
1976	PV - reprodukce do škol	Vincent van Gogh	ZDŠ Liberec
1976	PV - reprodukce do škol	Josef Mánes	ZDŠ Liberec
1976	PV - reprodukce do škol	Josef Lada	ZDŠ Liberec
1976	PV - reprodukce do škol	Václav Špála	ZDŠ Jablonec n. N.
1976	PV - reprodukce do škol	Jiří Trnka - ilustrace k Starým pověstem českým	ZDŠ Jablonec n. N.
1976	PV - reprodukce do škol	František Tichý	ZDŠ Jablonec n. N.
1976	PV - reprodukce do škol	Josef Lada	ZDŠ Jablonec n. N.
1976	PV - reprodukce do škol	Pablo Picasso	ZDŠ Děčín
1976	PV - reprodukce do škol	Pablo Picasso	ZDŠ Děčín
1976	PV - reprodukce do škol	Václav Rabas	ZDŠ Česká Lípa
1976	PV - reprodukce do škol	Jiří Trnka - ilustrace k pohádkám Andersena	ZDŠ Česká Lípa
1976	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století (1800 - 1850)	gymnázia
1976	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století (1850 - 1870)	gymnázia
1976	PV - reprodukce do škol	Česká moderní krajinomalba	učňovské školy
1976	PV - reprodukce do škol	Česká moderní krajinomalba	stř. odborné školy
1976	Přednáška	Dílo Kamila Lhotáka	OGL
1976	Přednáška	Ilustrátoři dětské knihy	OGL
1977	PV - originály	Ludmila Jiřincová - kresby a grafiky	KS ČSD Liberec
1977	PV - originály	Pohledy na starý Liberec	KS ČSD Liberec
1977	PV - originály	Otto Stein - výběr kreseb	KS ČSD Liberec
1977	PV - originály	Vlastimil Rada	Vulkán Hrádek n. Nisou
1977	PV - originály	Ladislav Zákoucký	Muzeum Železný Brod
1977	PV - originály	Ruští realisté 19. století	Gymnázium Jablonec n. N.
1977	PV - originály	Portréty zapomenutých malířů Liberecka 19. století	Okresní muzeum Česká Lípa
1977	PV - originály	Otto Stein	Výstavní síň Doksy
1977	PV - originály	České umění 19. století	Farní kostel Hřensko
1977	PV - originály	Ladislav Zákoucký - kresby a grafika	Muzeum Rumburk
1977	PV - originály	České malířství 19. a 20. století	Muzeum Rumburk
1977	PV - originály	Ludmila Jiřincová	Muzeum Varnsdorf
1977	PV - originály	Generace Osmy a Tvrdšíjých	Muzeum Varnsdorf
1977	PV - originály	Ilustrace dětské knihy	Okresní knihovna Děčín
1977	PV - originály	Současní čeští umělci I.	Velveta Varnsdorf
1977	PV - originály	Současní čeští umělci II.	Velveta Varnsdorf
1977	PV - originály	Rudolf Kremlíčka - grafické listy	Kulturní středisko v

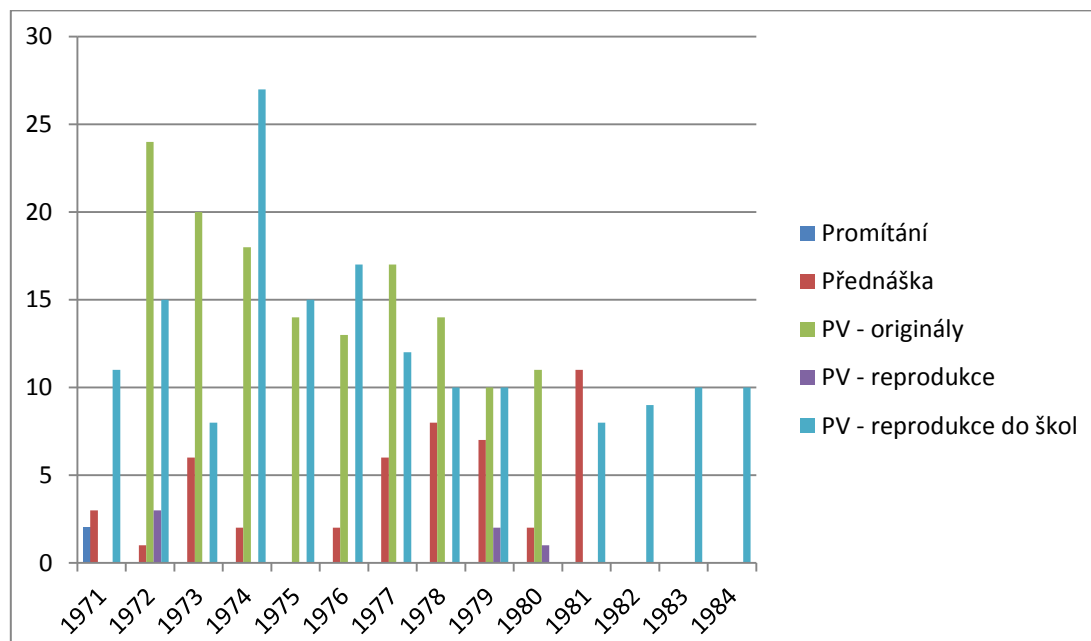
			Káhiře
1977	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Liberec
1977	PV - reprodukce do škol	České malířství 19. století	ZDŠ Liberec
1977	PV - reprodukce do škol	Mikoláš Aleš - Vlast z foyeru Národního divadla	ZDŠ Liberec
1977	PV - reprodukce do škol	Mikoláš Aleš - ukázky z díla	ZDŠ Liberec
1977	PV - reprodukce do škol	Henri Matisse	ZDŠ Jablonec n. N.
1977	PV - reprodukce do škol	Vincent van Gogh	ZDŠ Jablonec n. N.
1977	PV - reprodukce do škol	Josef Mánes	ZDŠ Děčín
1977	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Děčín
1977	PV - reprodukce do škol	Česká moderní krajinomalba	ZDŠ Česká Lípa
1977	PV - reprodukce do škol	Antonín Slavíček	ZDŠ Česká Lípa
1977	PV - reprodukce do škol	České umění na přelomu 19. a 20. století	gymnázia
1977	PV - reprodukce do škol	Václav Špála	učňovské školy
1977	Přednáška	Česká moderní krajinomalba	ZDŠ
1977	Přednáška	Ilustrátoři dětské knihy - Mikoláš Aleš	ZDŠ
1977	Přednáška	Ruské umění 19. století	ZDŠ
1977	Přednáška	Ilustrátoři dětské knihy - Kamil Lhoták	ZDŠ
1977	Přednáška	Ilustrátoři dětské knihy - Adolf Kašpar	ZDŠ
1977	Přednáška	České umění 19. století	ZDŠ
1978	PV - originály	Grafika k 30. výročí Února	KS ČSD Liberec
1978	PV - originály	Vlastimil Rada	Vulkán Hrádek n. Nisou
1978	PV - originály	Vojtěch Sedláček - kresby a grafické listy	Vulkán Hrádek n. Nisou
1978	PV - originály	Ludmila Jiřincová - ilustrace	Okresní knihovna Děčín
1978	PV - originály	Vlastimil Rada - ilustrace	Okresní knihovna Děčín
1978	PV - originály	Slovenští umělci - grafické listy	Okresní knihovna Děčín
1978	PV - originály	Max Švabinský - tvorba 1900 - 1930	Muzeum Varnsdorf
1978	PV - originály	Max Švabinský - tvorba 1930 - 1962	Muzeum Varnsdorf
1978	PV - originály	Obrazy severočeských umělců	Velveta Varnsdorf
1978	PV - originály	České umění 19. století	Okresní muzeum Česká Lípa
1978	PV - originály	Ludmila Jiřincová - kresby a grafiky	Výstavní síň Doksy
1978	PV - originály	Jaroslav Švihla - kresby	Výstavní síň Doksy
1978	PV - originály	České umění na přelomu 19. a 20. století	Farní kostel Hřensko
1978	PV - originály	České umění 19. století	Výstavní síň Most
1978	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Liberec
1978	PV - reprodukce do škol	České umění na přelomu 19. a 20. století	ZDŠ Liberec
1978	PV - reprodukce do škol	Josef Mánes	ZDŠ Jablonec n. N.
1978	PV - reprodukce do škol	Česká moderní krajinomalba	ZDŠ Jablonec n. N.
1978	PV - reprodukce do škol	Jan Zrzavý	ZDŠ Děčín
1978	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Děčín
1978	PV - reprodukce do škol	Antonín Slavíček	ZDŠ Česká Lípa

1978	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Česká Lípa
1978	PV - reprodukce do škol	Francouzský impresionismus	gymnázia
1978	PV - reprodukce do škol	František Tichý	učňovské školy
1978	Přednáška	František Jiroudek	ZDŠ
1978	Přednáška	Josef Mánes	ZDŠ
1978	Přednáška	Realistická generace 50. a 60. let 19. století	ZDŠ
1978	Přednáška	Sochařství 19. století	ZDŠ
1978	Přednáška	Kulturní obraz doby Karla IV.	ZDŠ
1978	Přednáška	Josef Lada	ZDŠ
1978	Přednáška	Realistická generace 50. a 60. let 19. století	OGL
1978	Přednáška	Ruská a sovětská avantgarda	OGL
1979	PV - originály	Dítě a jeho svět	KS ČSD Liberec
1979	PV - originály	Emil Filla - grafické listy	Dům kultury Hrádek n. Nisou
1979	PV - originály	Vojtěch Sedláček - grafické listy	Muzeum Frýdlant
1979	PV - reprodukce	Ruské a sovětské umění v reprodukcích	KS ČSD Liberec
1979	PV - originály	Čeští ilustrátoři dětských knih	Městský dům mládeže Tanvald
1979	PV - originály	Dítě v českém výtvarném umění 20. století	Městský dům mládeže Tanvald
1979	PV - reprodukce	Ruské a sovětské umění v reprodukcích	Městský dům mládeže Tanvald
1979	PV - originály	České umění na přelomu 19. a 20. století	Farní kostel Hřensko
1979	PV - originály	Severní Čechy v grafice 19. století	Okresní knihovna Děčín
1979	PV - originály	Ludmila Jiřincová - kresby a grafické listy	Okresní muzeum Děčín
1979	PV - originály	Václav Rabas - kresby a grafické listy	Okresní knihovna Děčín
1979	PV - originály	Zakladatelé českého moderního umění	Okresní muzeum Česká Lípa
1979	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Liberec
1979	PV - reprodukce do škol	Francouzský impresionismus	ZDŠ Liberec
1979	PV - reprodukce do škol	Antonín Slavíček	ZDŠ Jablonec n. N.
1979	PV - reprodukce do škol	Mikoláš Aleš	ZDŠ Jablonec n. N.
1979	PV - reprodukce do škol	Česká moderní krajinomalba	ZDŠ Děčín
1979	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Děčín
1979	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Česká Lípa
1979	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Česká Lípa
1979	PV - reprodukce do škol	České umění 20. století	střední školy
1979	PV - reprodukce do škol	Julius Mařák	učňovské školy
1979	Přednáška	Generace Národního divadla	OGL
1979	Přednáška	České umění 20. století	OGL
1979	Přednáška	O činnosti galerie	OGL
1979	Přednáška	Realistická generace 50. a 60. let 19. století	OGL

1979	Přednáška	České malířství I. poloviny 19. století	OGL
1979	Přednáška	Počátky českého moderního umění	OGL
1979	Přednáška	Dílo národního umělce Jaroslava Gruse	OGL
1980	PV - originály	Krajina v kresbách a grafice severočeských výtvarníků	KS ČSD Liberec
1980	PV - originály	Ilustrátoři knih pro děti	Dům kultury Hrádek n. Nisou
1980	PV - originály	Karel Vik - kresby a grafika	Dům kultury Hrádek n. Nisou
1980	PV - originály	Vojtěch Sedláček - kresby a grafické listy	KS ČSD Liberec
1980	PV - originály	Pohledy na severočeské hrady a města 19. století	Městský dům mládeže Tanvald
1980	PV - originály	Krajina v kresbách a grafice severočeských výtvarníků	Městský dům mládeže Tanvald
1980	PV - originály	Otto Stein - kresby a kvaše	Městský dům mládeže Tanvald
1980	PV - reprodukce	Díla ruských malířů 19. století	Preciosa Jablonec n. N.
1980	PV - originály	Výtvarníci dětem	Okresní knihovna Děčín
1980	PV - originály	České umění na přelomu 19. a 20. století	Farní kostel Hřensko
1980	PV - originály	Hollaristé I. část	Městské divadlo Varnsdorf
1980	PV - originály	Hollaristé II. část	Městské divadlo Varnsdorf
1980	Přednáška	České výtvarné umění 19. století	OGL
1980	Přednáška	České výtvarné umění 20. století	OGL
1981	Přednáška	České gotické umění	OGL
1981	Přednáška	České barokní malířství	OGL
1981	Přednáška	Přehled sochařství 19. století	OGL
1981	Přednáška	Počátek českého moderního umění	OGL
1981	Přednáška	Francouzské malířství 19. století	OGL
1981	Přednáška	Dada a surrealismus	OGL
1981	Přednáška	Čeští ilustrátoři dětských knih	OGL
1981	Přednáška	Vladimír Šavel, Adolf Zábanský	OGL
1981	Přednáška	Stálá expozice	OGL
1981	Přednáška	Karel Holan	OGL
1981	Přednáška	Josef Lada	OGL
1981	PV - reprodukce do škol	Zakladatelská generace	ZDŠ Liberec
1981	PV - reprodukce do škol	Henri Matisse	ZDŠ Liberec
1981	PV - reprodukce do škol	Česká moderní krajinomalba	ZDŠ Jablonec n. N.
1981	PV - reprodukce do škol	Francouzský impresionismus	ZDŠ Jablonec n. N.
1981	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Česká Lípa
1981	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Děčín
1981	PV - reprodukce do škol	Josef Čapek	střední školy
1981	PV - reprodukce do škol	Josef Lada	mateřské školy
1982	PV - reprodukce do škol	Česká moderní krajinomalba	ZDŠ Liberec

1982	PV - reprodukce do škol	Antonín Slaviček	ZDŠ Jablonec n. N.
1982	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Česká Lípa
1982	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Děčín
1982	PV - reprodukce do škol	Zakladatelská generace	ZDŠ Děčín
1982	PV - reprodukce do škol	Josef Mánes	ZDŠ Děčín
1982	PV - reprodukce do škol	František Muzika	střední školy
1982	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	učňovské školy
1982	PV - reprodukce do škol	Čeští ilustrátoři dětských knih	mateřské školy
1983	PV - reprodukce do škol	Antonín Slaviček	ZDŠ Liberec
1983	PV - reprodukce do škol	František Muzika	ZDŠ Liberec
1983	PV - reprodukce do škol	Pablo Picasso	ZDŠ Jablonec n. N.
1983	PV - reprodukce do škol	Zakladatelská generace	ZDŠ Česká Lípa
1983	PV - reprodukce do škol	Mikoláš Aleš	ZDŠ Děčín
1983	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	ZDŠ Děčín
1983	PV - reprodukce do škol	Václav Špála	ZDŠ Děčín
1983	PV - reprodukce do škol	České umění 19. století	učňovské školy
1983	PV - reprodukce do škol	František Tichý	střední školy
1983	PV - reprodukce do škol	Jiří Trnka	mateřské školy
1984	PV - reprodukce do škol	Václav Špála	ZDŠ Liberec
1984	PV - reprodukce do škol	Jan Zrzavý	ZDŠ Liberec
1984	PV - reprodukce do škol	České malířství 19. století	ZDŠ Jablonec n. N.
1984	PV - reprodukce do škol	České malířství 19. století	ZDŠ Jablonec n. N.
1984	PV - reprodukce do škol	Zakladatelé moderního českého malířství	ZDŠ Česká Lípa
1984	PV - reprodukce do škol	František Muzika	ZDŠ Česká Lípa
1984	PV - reprodukce do škol	Česká žánrová malba 19. století	ZDŠ Děčín
1984	PV - reprodukce do škol	Česká moderní krajinomalba	ZDŠ Děčín
1984	PV - reprodukce do škol	Postimpresionismus	střední školy
1984	PV - reprodukce do škol	České malířství 19. století	učňovské školy

Příloha č. 2 – Graf četnosti aktivit v období 1971–1984

Poznámka ke grafu: Od roku 1981 chybějí v prostudovaných materiálech údaje o putovních výstavách originálů a reprodukcí mimo školy, proto tyto údaje v grafu nejsou zahrnuty.

Příloha č. 3 – Ukázka rozhovoru s Hanou Seifertovou

MJ	Martina Johnová (tazatel)
HS	Hana Seifertová (pamětník)

MJ: Jaká byla situace s prezentováním sbírek veřejnosti při vašich začátcích v OGL? V jaké podobě v tehdejší době existovala stálá expozice a jakým způsobem probíhaly proměnné výstavy (jak často, a v jaké formě probíhalo zprostředkování veřejnosti – pokud probíhalo – například přednášky pro veřejnost? (Toto období v OGL není zatím písemně podchyceno, proto bych Vás ráda požádala o odpovědi jako pamětníka.)

HS: Můj předchůdce byl pan Jaro Beran, který se dobře vyznal. On byl malíř, ale jednak se výborně vyznal v těch sbírkách a jednak měl představu, o tom, jak vypadaly ty sbírky a ten záměr ve 30. letech mezi tou českou a německou minoritou. A jestli jste kontaktovala jeho syna? Syn Alex, ten by mohl říct mnoho o svém otci. Já jsem přišla do Liberce v prosinci 1958, ihned po škole a vystřídala jsem pana Berana a moje

spolupracovnice, starší podstatně, paní doktorka Smutková, ona právě byla pedagožka a měla na starosti celou oblast spolupráce s veřejností. Tím bych nechtěla říct, že já jsem se tomu taky tak úplně nevěnovala, ale ona, když jsem tam přišla, měla vypracovanou takovou strukturu toho, jakým způsobem bude s tou veřejností spolupracovat. Vlastně to už několik let dělala s panem Beranem. Takže podle možností sestavovala například kolekce reprodukcí, zejména českého umění, umění 19.století. Toho národního a z těchto kolekcí vytvářela výstavy jednak pro školy a i pro závody, tehdy se preferovali i továrny a podobně. Tak tím se zabývala ona, a kromě toho dělala výstavy grafické, a ty taky podle okolností a možností sestavovala do takových souborů, které zase posílala do takových větších měst. Jako byl Vansdorf, Rumburk, severní výběžek, Frýdlant, směrem k Českému Dubu. Tam byly různá kulturní centra, kde byly tyto výstavy žádány.

:

MJ: Byl z pozice Vašich nadřízených orgánů vytvářen „tlak“ na zprostředkování umění, nebo se jednalo o dobrovolné aktivity ve smyslu zviditelnění vlastní činnosti směrem k veřejnosti?

HS: No probíhalo to trochu dramaticky. Jeden z prvních pokusů byla výstava Koblasa a Medka v Teplicích, a ta ještě vyvolala velký odpor té stranické reprezentace a tehdy se za věc postavil tehdejší ředitel Národní galerie, profesor Kotalík. A vlastně takovým článkem v tehdejší tisku, Rudým právu, tehdejší výstavu, která měla být zavřena, protože patřila mezi výstavy, které zasahovaly do jiné oblasti, než bylo povoleno, tak byly zavírány. A potom jsme začali, no tak dařilo se docela dobře. Dělali jsme to, co je dneska naprosto nepředstavitelné. S Národní galerií, a jinými galeriemi, jsme sestavovali soubory avantgardních umělců. Vzpomínám si na Muziku, na Šímu, John, Medek, Koblasa, to už bylo po značném uvolnění po druhé polovině 60. let. A tak to byly ty hlavní výstavy. Nejsou všechny zdokumentovány. Já jsem jednou pomáhala doplnit té kolegyni z galerie, ale já si ta data nemůžu pamatovat a dokumenty žádné nemám, já jsem se musela vystěhovat rychle. Po mě tam pak přišel malíř, ale ten to jaksi neskladoval.

MJ: Vzpomenete si, jakým způsobem probíhaly další proměnné výstavy nebo jiné projekty, které by galerii pomohly se více otevřít návštěvníkům?

HS: No my jsme vlastně měly takový záměr. Já jsem spolupracovala s doktorkou Lídou Vachtovou, která je dneska ve Švýcarsku, taková avantgardní kunsthistorička a s tou jsme se rozhodly opravit tu zahradu, které je v galerii a využít ji pro sochařské výstavy. Našli jsme porozumění v Botanické zahradě, takže jsme jednu část udělali vždycky v galerii a souběžně v Botanické zahradě, to co se nevešlo. Tu zahradu jsme museli trošku kultivovat, no peníze nebyly, no ale něco se udělalo. No a tehdy jsme udělali první výstavu, no tehdy mladého umění, v roce 1964. Olbram Zoubek, Eva Kmentová,

Janouškovi, dneska mnozí už nejsou. No a nezařadili jsme tam takový ty oficiální umělce, z těch starších jsme požádali o takovou záštitu sochami profesora Bedřicha Stefana, který pracoval, učil tady na škole Uměleckoprůmyslové. No a to budilo taky trochu odpor, ale nějak jsme to ustáli a následující rok jsme udělali výstavu rakouského sochařství, která teda měla veliký ohlas, ale u těch oficiálních míst byla potíž, tak jsme nepostupovali podle protokolů a jednali jsme rovnou s Rakouskem. No, a to bylo hodně dobrý.